

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011–2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Simona Pospíšilová

Volný čas a děti ve věku 6-15 let

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Vladimír Dubský, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2011-2014

BACHELOR THESIS

Simona Pospíšilová

Leisure time and children between the ages at 6 and 15

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Vladimír Dubský, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Mělníku dne 28.2.2014

Jméno autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Vladimíru Dubskému CSc. za velmi vstřícné vedení mé bakalářské práce, odborné připomínky a cenné rady.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá charakteristikou vývoje dítěte a jeho přístupu k volnočasovým aktivitám. Rozebírá základní determinanty rodiny, školy, vrstevníků a médií, kteří se podílejí na jeho výchově a postoji k volnému času. V praktické části zkoumá motivaci a kritéria dítěte při výběru organizovaných zájmových činností. V praktické části jsou také popsány činnosti, které děti dělají mimo organizovaný čas se svými rodiči a vrstevníky.

Klíčové pojmy

dítě, socializace, rodina, škola, vrstevnická skupina, média, volný čas

Anotation

The theoretical part of my Bachelor thesis deals with the characteristics of child development and interest in leisure activities. It discusses the role of the family, school, peers and the media, in determining the child's development and their attitudes towards leisure time.

The practical part of my thesis explores the motivation and criteria children use when selecting interests and hobbies.

The section also describes activities, which children do in their spare time with their parents and peers.

Key words

children, socialization, family, school, child's development, media, leisure time

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Charakteristika dětí a dětství	10
1.1 Vymezení pojmu dítě, dětství	10
1.2 Charakteristika období školního věku	12
1.2.1 Charakteristika období mladšího školního věku (6-11 let)	12
1.2.2 Charakteristika období staršího školního věku (11-15 let)	14
2. Charakteristika volného času	17
2.1 Vymezení pojmu volný čas	17
2.2 Funkce volného času	18
2.4 Determinanty vstupující do trávení volného času dětí	18
2.4.1 Rodina	19
2.4.2 Škola	20
2.4.3 Vrstevnická skupina	22
2.4.4 Media masové komunikace	24
3. Dnešní generace dětí a trávení volného času	25
3.1 Vztah rodičů k volnému času dětí	26
3.1.1 Kritéria vstupující do výběru volnočasových aktivit dětí	28
3.1.2 Hodnocení nabídky organizovaných volnočasových aktivit v okolí bydliště	29
3.2 Vztah dětí k volnočasovým aktivitám	31
3.2.1 Důvody k trávení neorganizované volnočasové činnosti	31
3.2.2 Důvody k trávení organizované volnočasové činnosti	33
3.3 Volný čas trávený organizovaně	35
3.3.1 Organizace, instituce volného času určené dětem	35
3.3.2 Druhy a návštěvnost volnočasových kroužků	38
3.4 Volný čas trávený neorganizovaně	40
3.4.1 Volný čas dětí trávený s rodiči	40
3.4.2 Volný čas dětí trávený s kamarády	42
3.4.3 Trávení volného času dětí ve všední den	43
3.4.4 Trávení volného času dětí o víkendu	46

PRAKTICKÁ ČÁST	51
4. Trávení volného času dětí v Mělníku	51
4.1 Charakteristika výzkumného problému	51
4.2 Cíle výzkumu	51
4.3 Popis složení souboru respondentů	52
4.4 Analýza získaných dat	56
4.5 Diskuze.....	68
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Problematika volnočasových aktivit dětí a mládeže je dlouhodobým a stále aktuálním tématem celé společnosti. Jedná se o stále dynamicky rozvíjející se oblast, která tvoří hlavní zdroj odpočinku, vzdělávání a zábavy. Především dětem umožňuje osvojit si zdravý přístup k volnému času, který je součástí Rámcového vzdělávacího programu ZŠ, v předmětech Člověk a jeho zdraví nebo Výchova ke zdraví.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu osobního zájmu, protože volnočasové aktivity považuji za prostředek, který rozvíjí ve všech směrech osobnost jedince. Účast a orientaci v nabídce volnočasových aktivit považuji za stěžejní záležitost, protože současně plní funkci prevence sociálně patologických jevů.

Cílem práce je snaha zjistit jakým způsobem se děti ve věku 6-15 let zapojují do organizovaných zájmových činností. Jaké druhy zájmových činností mají v oblibě a dle jakých kritérií si tyto činnosti vybírají.

Teoretická část práce obecně pojednává o vývoji přístupu dítěte k volnočasovým aktivitám a vnějších determinantech rodiny, školy, vrstevníků a médií, kteří se podílejí na jeho výchově a vzdělávání. Praktická část se snaží prostřednictvím dotazníkového šetření zjistit cíle práce a zda-li se děti zapojují do organizovaných volnočasových aktivit více než do neorganizovaných.

V práci jsem využila metodu deskripce, který byla v souladu s odbornou literaturou a sekundární analýzy.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Charakteristika dětí a dětství

1.1 Vymezení pojmu dítě, dětství

Sociologové chápou dětství jako přechodnou fázi, která je součástí životního cyklu každého jedince a končí integrací dítěte do světa dospělých, přičemž na rozdíl od dob dávno minulých pokládá aktivity a role dětí ve společnosti za stejně důležité, jako role a aktivity dospělých. (Velký sociologický slovník, 1996)

Přesné určení věkové hranice dětského věku, tedy do kdy je možné dítě označovat dítětem, není vymezena. Profesor Zdeněk Helus (2009, s 100) připouští, že „zatímco počátek dětství je jasný – je jím narození – ukončování dětství už zdaleka tak jasné není,“ sám považuje za klíčový mezník věk 15 let s přesahem.

Právní hledisko určení věkové hranice dítěte je převzato z Úmluvy o právech dítěte, které přijalo valné shromáždění OSN v roce 1989, kdy „*dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“¹ Bližšího výkladu pojmu, kdo je dítě nám stanovuje trestní právo, zabývající se soudnictvím ve věcech mládeže.

a) „*děti a mladiství*“

b) ***dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnácti let věku***

c) *mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*“²

Právo pohlíží na jedince pouze v rovině dítěte, mladistvého a po osmnáctém roce již dospělého.

¹ Zákon č.104 ze dne 6. února 1991 úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 503. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2434>

² Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4163>

Biologie, psychologie, pedagogika i sociologie člení dětství do několika, nestejně dlouhých, vývojových období, v nichž osobnost dítěte podléhá fyziologickým, psychologickým a sociálním vlivům – jedná se o tzv. vývojovou periodizaci života jedince.

„Sociologie člení dětství na 4 základní období, které se liší zejména strukturou činnosti:

1. *do 2 let jde hlavně o biologickou adaptaci, vytváření senzomotorických schémat a jejich interiorizaci;*
2. *od 2 do 6-8 let je to období rozvoje řeči, obrazotvornosti, nápodoby, používání symboliky;*
3. *od 6 do 8 let, někdy až do 11 až 13 let, probíhá rozvoj schopnosti myšlení v oblasti formální logiky, abstrakce, konstruktivní hry (velkou roli při tom hrají skupiny vrstevníků a škola);*
4. *v navazujícím období do 15 let věku (tzv. pubescence, resp. raná adolescence) fyziologické změny vyvolávají změny v systému emocionální a sociální etapy dětství diferencují přístup k jeho studiu.“³*

Období školního věku dítěte dle Machové (2008) začíná začátkem sedmého roku a končí ve čtrnáctém roce života. Školní věk dítěte zdůrazňuje zahájení povinné školní docházky, začlenění do dětského kolektivu a sociálního života. Machová zmiňuje navazující období adolescence, tj. období dorostového věku, které začíná dosažením patnáctého roku a končí v osmnácti letech. Společně se starším školním věkem tvoří adolescence období dospívání.

Na rozdíl od Machové, Vágnerová jako psycholog toto období, jakožto dobu, kdy dítě zahajuje povinnou školní docházku, podrobněji rozděluje na tři dílčí fáze:

1. „**raný školní věk** – trvá od nástupu do školy, tj. přibližně od 6-7 let, až do 8-9 let. Je pro něj charakteristická změna sociálního postavení i různé vývojové proměny, které se projevují především ve vztahu ke škole.
2. **střední školní věk** – trvá od 8-9 let do 11-12 let, tj. doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy a začíná dospívat. V průběhu této fáze také dochází k různým změnám, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání.

³ Maříková, H., Petrušek, M., Vodáková, A. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3

3. *starší školní věk – respektive období 2. stupně základní školy, trvá do ukončení povinné školní docházky, to znamená přibližně do 15 let. Z biologického hlediska jde o období pubescence, tj. první fáze dospívání.*⁴

1.2 Charakteristika období školního věku

„Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem“⁵. Jedná se o tzv. sekundární socializaci, kdy dítě opouští svou primární skupinu (tj. rodinu) a včleňuje se do širší společnosti svých vrstevníků, poznává nové autority a především se učí realizovat nové životní role (např. role žáka, vrstevníka, kamaráda, spolužáka) a mezilidské vztahy. Přizpůsobuje se nově získané společenské pozici, kterou přijímá a obohacuje tím své sebepojetí. Již v tuto chvíli „nastává další fáze přípravy na život ve společnosti, (...) dítě se připravuje na svou pozdější profesní roli a již v této fázi průběžně potvrzuje své předpoklady pro její získání“⁶.

K těmto předpokladům patří osvojení určitých psychických procesů, které jsou pro období školního věku charakteristické a tvoří kroky, díky kterým dozrává osobnost dítěte. V tomto období se vyvíjí poznávací procesy, myšlení, paměť a pozornost, emoce, jazykové kompetence a autoregulační mechanismy.

1.2.1 Charakteristika období mladšího školního věku (6-11 let)

„Na začátku školní docházky ví dítě velice dobře, co může a nemůže dělat, jsou položeny základy hodnotové orientace“⁷, avšak přetrvává labilní charakter závislý na okamžiku a situaci, v které se dítě nachází. Těmto situacím dále podléhají emoční reakce dítěte, kdy dítě otevřeně projevuje radost či zlost. V tomto období se tedy

⁴ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005, s. 237 ISBN 80-246-0956-8

⁵ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005, s. 236 ISBN 80-246-0956-8

⁶ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005, s. 267 ISBN 80-246-0956-8

⁷ Farková, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 2. vyd. Praha : UJAK, 2008, s. 183. ISBN 978-80-86723-64-8

zkvalitňuje schopnost sebekontroly, která je důležitá při zvládnání školních požadavků – rozvoj sociální obratnosti a emoční vyrovnanosti.

Mezi 5-7. rokem dochází k zásadnímu dozrávání poznávacích procesů, především zrakového a sluchového vnímání, které se rozvíjí a slučuje s vývojem rozumových schopností a následně ovlivňuje i kvalitu školních dovedností.

Rozumový rozvoj dítěte je silně ovlivněn rodinným prostředím, vyučováním, přípravou na vyučování i činnostmi, jimž se dítě věnuje ve volném čase.

Myšlení je spíše konkrétní a je vázané na realitu. „Zpočátku se především zaměřuje na řešení běžných každodenních problémů“⁸. V období mladšího školního věku dochází k proměně dětského uvažování. Dle Piageta se jedná o **fázi konkrétních logických operací**, která trvá až do 11-12 let a umožňuje chápání různých souvislostí a vztahů.

Vývoj **paměti a pozornosti** podléhá stupni zralosti CNS a poznávacích procesech, na nichž závisí:

- a) „aktuální orientace v prostředí a uvědomění jeho nároků i míry jejich splnění
- b) přispívá ke koordinaci a integraci minulých zkušeností a aktuálních poznatků
- c) je významnou složkou kontroly a plánování budoucí činnosti.“⁹

Paměťové funkce se v tomto období intenzivně rozvíjejí, což se projevuje ve třech oblastech:

- a) „zvýšením kapacity paměti a rychlosti zapamatování informací
- b) osvojením paměťových strategií, jejich efektivnějším a flexibilnějším využitím
- c) rozvojem metapaměti, tj. obecných znalostí o fungování paměti i o vlastních paměťových schopnostech.“¹⁰

Jazykové kompetence se rozvíjejí pod vlivem rodiny, školy, médií i vrstevnické skupiny. Rozšiřuje se aktivní a pasivní slovní zásoba dětí, roste schopnost jejich souvislého vyjadřování - používají delší věty a souvětí.

Autoregulační mechanismy jsou dle Vágnerové (2005) ovlivněny převážně egocentrickým nazíráním na okolní svět, kdy dítě neakceptuje jiné motivy, než ty které mu přináší vlastní uspokojení. Chybí zodpovědnost a sebekontrola, která je potřebná

⁸ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, 2. vyd. Praha : Portál, 2011. s 87. ISBN 978-80-262-0030-7

⁹ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. s 256. ISBN 80-246-0956-8

¹⁰ tamtéž, s. 257

k regulaci postojů dítěte k překážkám. Dítě se učí ovládat své chťiče, které by mu přinesly okamžité uspokojení. V tomto období postupně dochází ke změně těchto postojů. Postupně si uvědomuje nutnost podřídit se a dělat to, co je nutné. Např.: nemůže si hrát v době, kdy by se mělo učit.

Emoční vývoj se projevuje zvýšením emoční stability. Rozvíjí se emoční inteligence, kde děti lépe rozumí svým i pocitům druhých, ale prozatím jsou jejich emoční reakce bez individuality.

Ve výše zmíněném období se začínají souběžně s emoční individualitou diferencovat osobní zájmy a to i v oblasti volnočasových aktivit. Speciální zájmy se v tomto věku příliš neobjevují, předměty zájmu se často střídají. Hlavní úlohu velkého výběru volnočasových aktivit autorka vidí v pedagogické diagnostice jedince a jeho osobních zájmech, které jsou vhodné nadále rozvíjet. Vývoj zájmů je velmi ovlivněn zájmy rodičů, výchovou ve škole, v mimoškolních organizacích a také možnostmi, které daná společnost nabízí. V průběhu mladšího školního věku se zájmy stávají trvalejšími a děti se začínají specializovat – sbírky, biologie, technika aj.

Sociální vývoj

Dítě v mladším školním věku se dostává do širší společnosti, především vrstevníků, s kterými navozuje četnější a kvalitnější vztahy (dítě - vychovatel, dítě - učitel, dítě - vrstevník). V tomto období se uvolňuje vazba mezi dítětem a rodiči a dalšími dospělými. Názor dospělých a následně i učitelů ubývá na významu a střetává se již s názorem vrstevníků. Děti snadno navazují kontakt a vytvářejí herní skupiny, vznikají první kamarádství.

Dle Farkové (2008) je období mladšího školního věku ukončeno prvními známkami pohlavního dospívání.

1.2.2 Charakteristika období staršího školního věku (11-15 let)

V tomto období se dítě nachází v období rané adolescence, tedy je zahájeno dospívání. S dospíváním jsou spojené změny v oblasti somatické, psychické a sociální, které společně působí osobnost jedince. Dospívající v tomto období hledá a přehodnocuje možnosti, jak zvládnout vlastní proměnu. Snaží se „dosáhnout

přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.“¹¹

Myšlení dle Piageta se dospívající nachází ve stádiu formálních logických operací, kdy uvažování umožňuje přesah konkrétní reality. Do svých představ je schopen zapojit hypotetické představy na rozdíl od dítěte mladšího školního věku.

Paměť a pozornost lépe ovládají svou pozornost a využívají různé strategie usnadňující její zaměření a udržení. V souvislosti s pamětí, kterou především nejvíce využívají při zvládnutí školního učiva, si učivo umí časově rozvrhnout a uspořádat látku, tak, aby si ji lépe zapamatovali. Dovedou regulovat látku a vyloučit z ní nepodstatné informace. Při zapamatování nejčastěji využívají selektivní opakování, kdy se zaměřují na obtížnější části učiva.

Jazykové kompetence jsou v tomto věku ucelené a podléhají stejným faktorům jako v předchozím období. Obohacuje se aktivní i pasivní slovník, hovoří v delších větách a používají složitější souvětí. *„V rozhovorech s vrstevníky se často vyskytují také slangové výrazy, nově vytvořená slova srozumitelná pouze zasvěceným a různé přezdívky. V řeči chlapců a dívek se objevují hrubé výrazy“*¹²

Autoregulační mechanismy zlepšuje se sebekontrola (schopnost potlačení rušivých vlivů, které působí proti původnímu záměru), vytrvalost, která podléhá motivaci a lepší odhad vlastních možností. I když dochází k stabilizaci autoregulačních mechanismů, tak v tomto období jsou negativně ovlivňovány emoční labilitou, proto až *„v pozdní adolescenci dochází k emočnímu zklidnění i ke stabilizaci volní autoregulace“*¹³ společně se zodpovědností za vlastní výkon a chování.

Emoční vývoj podléhá především hormonálním změnám, které mění způsob citového prožívání. Typickým znakem bývá náladovost a větší labilita, přecitlivělost i na běžné podněty a nárůst emočního zmatku. Svým emocím dospívající věnují větší pozornost než dříve a mluvíme již o emočním egocentrismu – nikdo jiný nemůže mít tak intenzivní prožitky – avšak chtějí, aby jejich city byly před ostatními skryty, proto bývají i uzavřenější.

¹¹ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005, s. 321. ISBN 80-246-0956-8

¹² Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, 2. vyd. Praha : Portál, 2011, s. 96. ISBN 978-80-262-0030-7

¹³ Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 200, s. 344. ISBN 80-246-0956-8

„Zájmová činnost je v tomto období již mnohem hlubší, trvalejší a diferencovanější. Zejména po 13. roce se již někdy vyhraňují a jejich vliv se může projevit při rozhodování o volbě povolání. Ústřední celoživotní zájem, koníček, se může u některých jedinců postupně utvářet už v tomto věku.“¹⁴ Také dochází u pubescentů k upouštění od svých předešlých zájmů, které se pro ně mohou zdát příliš dětské, nezajímavé nebo pod vlivem kritičnosti k sobě samým, nedosahují takových výsledků, kterých by chtěli.

Sociální vývoj

Sociální vývoj dítěte staršího školního věku je „ovlivněn začleněním do kolektivu třídy, mimoškolních organizací a zájmových činností“.¹⁵ Sociální a osobnostní vývoj dospívajícího je především ovlivněn hledáním vlastní identity, ale lze určit tři hlavní aspekty, které do sociálního vývoje vstupují. Jsou jimi: vztah s rodiči, vliv vrstevníků a sexualita.

S prosazováním vlastní nezávislosti, hormonálními změnami a labilitou jsou děti více citlivé na maličkosti spojené s rodiči a vzniká mezi nimi určité napětí a konflikty. Kassin uvádí, že mladší dospívající se hádají s rodiči průměrně dvakrát týdně. Dochází k odpoutání a změnám v rodinných vztazích. Dospívající se neztotožňuje s názory rodiny a především autorit a významu nabývá především názor vrstevníků, s kterými se ztotožňuje. Vznikají trvalejší přátelství, první lásky a první experimenty s partnerskými vztahy – s čímž souvisí sexualita, kterou adolescenti popř. objevují v návaznosti na hledání vlastní identity.

¹⁴ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, 2. vyd. Praha : Portál, 2011, s. 100. ISBN 978-80-262-0030-7

¹⁵ Machová, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2008, s. 221. ISBN 978-80-7184-867-7

2. Charakteristika volného času

2.1 Vymezení pojmu volný čas

„Volný čas (ang. leisure time) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“¹⁶

Pro upřesnění, jaké činnosti zařadit do volného času, je důležité uvědomit si, že se sem neřadí čas, který je věnován činnostem v pracovním procesu u dospělých a u dětí a mladistvých čas strávený návštěvou školy. Dále sem nepatří čas, který je věnován k zajištění základních biologických a fyziologických potřeb, jako je např. spánek, hygiena, či časové ztráty spojené se zajištěním rodinných potřeb např. provozem domácnosti nebo péčí o dítě. Důležitým aspektem veškerých činností trávených ve volném čase je skutečnost, že se do těchto činností vstupuje jedinec dobrovolně a na základě očekávání, které přinese příjemné zážitky a uspokojení. Na problematiku volného času lze pohlížet z různých hledisek. Pávková (2008) pohlíží na volný čas z následujících hledisek:

- **hledisko sociologické a sociálněpsychologické** sleduje, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů a zda-li tyto vztahy pomáhají ke kultivaci. Jedním z výrazných sociálních vlivů působících na jedince jsou hromadné sdělovací prostředky.
- **hledisko pedagogické a psychologické** respektuje individuální zvláštnosti jedince k činnostem, které vstupující do jeho volného času, a tím zároveň přispívá k uspokojování biologických i psychických potřeb dospělého či dítěte. Z pedagogického hlediska se uspokojují potřeby seberealizace, navazování sociálního kontaktu či motivuje a usměrňuje rozvoj osobnosti aj.
- **hledisko zdravotně-hygienické** sleduje, jak podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka a jak se správné využívání volného času projevuje na zdravotním stavu jedince.

¹⁶ Hofbauer, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1 vyd. Praha : Portál, 2004, s. 13. ISBN 80-7178-927-5

2.2 Funkce volného času

Funkce volného času nejlépe komplexně popisuje, vymezuje Horst W. Opaschowski, který ve své práci z roku 1977 uvádí sedm pojetí funkcí volného času:

- *„rekreace (zotavení a uvolnění),*
- *kompenzace (odstranění zklamání a frustrace),*
- *výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení),*
- *kontemplace (hledání smyslu života),*
- *komunikace (sociální kontakty a partnerství),*
- *participace (podílení se, účast na vývoji společnosti),*
- *integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),*
- *akulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších povinností).“¹⁷*

Právě Opaschowski přišel s myšlenkou, nového pojetí volného času, který je zaměřen na zážitek, který se stává pro jedince přínosem. Popisuje nový volnočasový kulturní životní styl, který se vyznačuje *„aktivitou a samostatností, spontánností a rozvojem sebe sama, komunikací a vytvářením společenství, uvolněním a dobrou náladou, radostí a užíváním života.“¹⁸* Toto pojetí volného času je zcela odlišné od pojetí, kdy byl volný čas vnímán negativně, jako čas, kdy člověk nemusí být v práci.

2.4 Determinanty vstupující do trávení volného času dětí

Na svět člověk přichází s jistými předpoklady, které nazýváme dispozicemi (tj. vlohy), jež je nutné zprvu odhalit, aktualizovat a dále je rozvíjet – především výchovou, jejímž působením se vytváří schopnosti, na které pohlížíme jako na obecné předpoklady k výkonu činnosti.

¹⁷ Hofbauer, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1 vyd. Praha : Portál, 2004, s. 15. ISBN 80-7178-927-5

¹⁸ Kaplánek, M. *Pedagogika volného času I*. [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: www.tf.jcu.cz/getfile/489ea46e6a418cd7

Pedagogické hledisko pohlíží na výchovu, jako na záměrnou činnost, která rozvíjí, kultivuje osobnost jedince i jeho vztah ke světu. Díky ní se z člověka stává bytost společenská, pocházející a vyrůstající ve specifickém prostředí, které ho celoživotně ovlivňuje. Jedinec ze svého prostředí přejímá prostřednictvím výchovy určité znaky, postoje, které si sebou v životě nese. Mezi tyto postoje lze zařadit např. postoje k pracovní činnosti, zdraví, rodině, morálce – hodnotám nebo také k estetice a především k volnému času. Právě přístup k volnému času se odvíjí od zájmů jedince, jenž se zformovaly v dětství.

V souvislosti s výchovou k volnému času má důležitý význam rodinné prostředí, škola a vrstevnická skupina, která nabývá v období puberty velkého významu společně s médii.

2.4.1 Rodina

Giddens (1999, s. 156) rodinu definuje jako „skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělý členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenství je vztah mezi jedinci, jenž vzniká buďto sňatkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii.“

Hofbauer (2004) pojímá rodinu především jako primární sociální skupinu, ve které dochází k prvotní výchově k volnočasovým aktivitám. Proto by měla rodina nenásilným způsobem usilovat, aby si dítě dobrovolně vybíralo činnosti, o které bude jevit zájem, a které budou jeho osobnost rozvíjet a duševně naplňovat. Dítě následně v dospělosti přejímá zdravý způsob trávení volného času, který bude předávat dalším generacím. Toto rodinné působení se uskutečňuje dle Hofbauera (2004):

- a) nápodobou a reprodukcí,
- b) uskutečňováním individuálních i společenských pravidelných zájmových činností dětí v rodině,
- c) citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí.

Komplikace přichází v podobě shovívavosti rodičů, kteří dětem jako kompenzaci nabízí dostatečné finanční, materiální zázemí a poskytují jim především volnost. Bohužel nedbají na to, co jejich děti ve svém volném čase dělají, a s kým

to dělají. V postojích rodiny k trávení volného času se především odráží socioekonomický status rodiny, její funkčnost, struktura a výchovný styl, v kterém se mohou popřípadě odrážet problémy v rodinných vztazích.

2.4.2 Škola

Pedagogika vnímá školu jako, „*společenskou instituci, jejíž tradiční funkci je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů.*“¹⁹

Dle Koří (2011) škola v sociálním životě dítěte plní funkci:

- **výchovnou a vzdělávací** – podporující osvojení obsahu kultury (jazyk, věda, umění), jejímž cílem je dojít od výchovy dítěte, žáka k sebevýchově a od vzdělání k schopnosti vlastního sebevzdělání.
- **kvalifikační** – jejíž náplní je získání potřebné míry znalostí a rozvíjení schopností, dovedností požadovaných pro výkon zaměstnání.
- **integrační** – podporující vytváření si vlastních postojů a dovedností žáka, které mu umožní sociální styk a komunikaci nejen uvnitř školy, ale i v sociálním životě širšího společenství.
- **selektivní** – opravňující a umožňující žákovi, následně i studentovi postup na další stupeň ve svém vzdělání, nebo k výkonu určitých profesí (př. školní vysvědčení, přijímací zkoušky, diplomy).

Vágnerová (2001) vystihuje nejdůležitější rysy školního prostředí, které dítěti umožňuje nabýt odlišné zkušenosti, než ty jež získalo v rodině. Dítě přijímá nové hodnoty a reaguje na stimulanty, které podporují vznik nových potřeb. Školák se střetává se školním řádem školy, který je zaměřen na podporu sociální konformity. Všechny tyto stimulanty působí na proměnu hodnotové orientace dítěte a na rozvoj nových způsobů chování.

Většina škol svým žákům nabízí možnost trávení volného času formou nepovinných kroužků či předmětů, kterým v době mimo vyučování poskytuje prostory

¹⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J.: *Pedagogický slovník*. 4 vyd. Praha : Portál, 2003, s. 238. ISBN 978-80-7367-647-6

(tělocvična, hřiště, učebny). Svým přístupem jsou většinou tyto volnočasové aktivity realizovány v návaznosti na výuku, proto přispívají k osvojení si optimálních kvalit volnočasových aktivit dětí. Pro mladší žáky zpravidla do 3. třídy na prvním stupni nabízí možnost navštěvovat školní družinu a pro starší žáky vytváří školní kluby. Mimo vyučování škola může poskytovat např. dramatické, pěvecké, rukodělné, rozšiřující vzdělávací či sportovní kroužky. V nastupující mediální výchově nabízí stále oblíbenější kroužky informační techniky.

Školní družina

Školní družiny bývají často zřizované základní školou, v které vykonávají svou výchovnou a vzdělávací činnost, zejména určenou pro žáky mladšího školního věku, kterým umožňují vytvořit přechod mezi školou a pobytem doma. Důležité je zmínit, že *„družina není pokračování školního vyučování, (...) práce školní družiny je zcela samostatnou oblastí výchovně-vzdělávací činnosti a řídí se specifickými požadavky a pravidly pedagogiky volného času.“*²⁰

Dle Hájka (2003) hlavní funkce školní družiny lze rozdělit, dle náplně činností, na které se zaměřuje, tedy:

- odpočinkové činnosti,
- rekreační činnosti,
- zájmové činnosti,
- příprava na vyučování.

Výchovná činnost školních družin se orientuje na široké spektrum zájmových činností, které umožní dítěti mladšího školního věku uspokojit potřebu pohybu a reagovat na labilitu zájmových aktivit.

Školní klub

Školní klub na rozdíl od školní družiny je určen pro žáky staršího školního věku, tedy žáky druhého stupně ZŠ nebo žáky víceletých gymnázií, odpovídající nejvýše devátému ročníku (v případě gymnázií – kvartě). Školní kluby především *„vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména větší samostatnosti dětí a jejich*

²⁰ Hájek, B., Hofbauer, B. Pávková J. *Školní družina*. 1 vyd. Praha : Portál, 2003, s. 12. ISBN 80-7178-751-5

vyhraněnější a specializovanější zájmové činnosti. Pracuje plně na principu dobrovolnosti. Na rozdíl od školní družiny ustupuje do pozadí sociální funkce těchto zařízení.²¹ Další rozdíl můžeme nalézt v odlišných formách aktivit či činností. Hofbauer (2011) popisuje činnosti školního klubu jako organizované zájmové aktivity, které se uskutečňují formou kroužků, příležitostných akcí a aktivit i průběžnou nabídkou spontánních činností.

2.4.3 Vrstevnická skupina

„Nástup do školy lze chápat jako důležitý mezník v procesu odpoutání ze závislosti na rodině, kdy je její vliv postupně nahrazován působením jiných sociálních skupin.“²² Mezi jednu z nejvýznamnějších sociálních skupin v životě školáka se stává vrstevnická skupina, především spolužáků v rámci třídního školního kolektivu, s kterou dítě tráví nejvíce času.

„Proměny, svízele, dramata, konflikty, krize – to vše chlapce a dívky podobného věku sblíží jako účastníky obdobného údělu, obdobných zkušeností, kterým nikdo jiný nerozumí.“²³ V průběhu dospívání (puberty, adolescence), zejména po 11. roce věku, se objevuje větší potřeba styku s vrstevníky a navazování vztahů mimo domov. Dle Kassina (2007) si většina adolescentů uchovává základní hodnoty, které čerpá od svých rodičů. Názor vrstevníků však proniká do oblasti módy, vlasového stylingu, hudby, vyjadřování a projevům chování.

Přestupem na druhý stupeň základní školy pociťuje dítě větší potřebu být součástí nějaké skupiny - chce zapadnout. Pokud se mu to nepodaří v rámci třídního kolektivu, nahrazuje si tuto potřebu v rámci dílčích zájmových činností. Zde se seznamuje zejména s vrstevníky, s kterými ho pojí společný zájem. Nelze však jednostranně soudit, že dítě inklinuje pouze do zájmových činností, které podléhají společenským organizacím. Svůj volný čas prožívá mnoho dětí ve veřejných

²¹ Hájek, B., Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1 vyd. Praha: Portál, 1999, s. 44. ISBN 80-7178-295-5

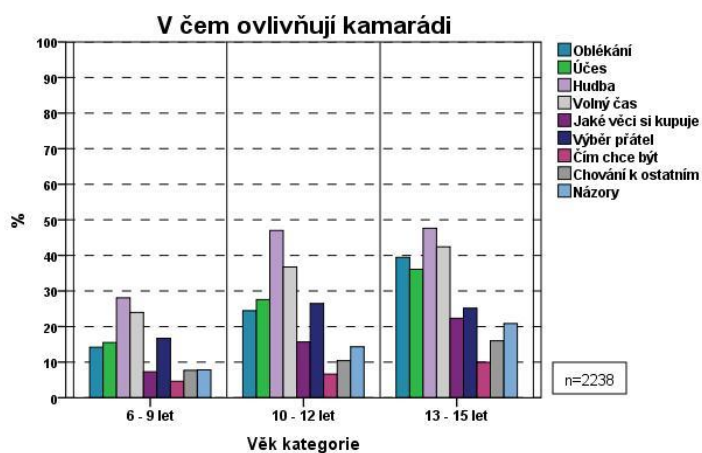
²² Vágnerová, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2001, s. 219. ISBN 80-246-0181-8

²³ Helus, Z. *Dítě v osobnostní pojetí : obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2 vyd. Praha : Portál, 2009, s. 251. ISBN 978-80-7367-628-5

prostranstvích – venku, na ulicích. Charakteristickým rysem této skupiny dětí je, že jsou často bez jakéhokoliv dohledu, mimo dosah zájmu dospělých. Děti si v rámci vrstevnických vztahů tvoří různé party či v pozdějším věku gangy, které spíše asociují party založené na nelegální činnosti. Nicméně takový vliv party či blízkých přátel může mít na dítě jak pozitivní, tak i negativní vliv. Příkladem o vlivu vrstevníku na dítě informuje výzkum NIDM z roku 2011. Dle kategorizace dětského věku od Vágnerové, děti mladšího školního věku dají na rady svých kamarádů z 29% na výběr hudby. Děti středního školního věku (cca 48%) a děti staršího školního věku (cca 49%) podléhají doporučením v oblasti výběru hudby svým kamarádům. Tendence růstu vlivu kamarádů, přátel do oblasti oblékání, účesu, volného času, nakupování, chování a názorů významně roste každým rokem dítěte. Největší vliv přátel je v období staršího školního věku a nejmenší vliv mají na sebe přátelé v období mladšího školního věku. Nepatrně v jednotlivých věkových kategoriích stoupá vliv kamarádů na oblast výběru povolání („čím chce být“). Při výběru přátel dají děti na názory druhých nejméně v mladším školním věku, avšak nástupem puberty prudce při výběru stoupá o téměř 19% vliv vrstevníků.

Souhrnně děti školního věku uvádějí, že kamarádi mají největší vliv především na výběr hudby (41%) a způsob trávení volného času (34%), kdy spíše než vzorem jsou přátelé spíše inspirací pro ne zcela zásadní záležitosti.

Graf 1: V čem ovlivňují kamarádi

Zdroj:²⁴

²⁴ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

2.4.4 Media masové komunikace

Dle Heluse (2007) je termínem média označen jak v sociologii, tak sociální psychologii druh komunikace, jehož prostředníkem je sdělování. Masovou komunikací určujeme zvláštní druh komunikace, „*při níž dochází k rozšiřování a sdělování informací a symbolických obsahů určených široké veřejnosti, resp. masám, pomocí spec. prostředků.*“²⁵ Mezi tyto prostředky masové komunikace patří především rozhlas, tisk, televize či internet.

Prostředky masové komunikace jsou v dnešní době jedním z nejvýraznějších prvků ve výchově, vývoji společenských hodnot, prostředků komunikace, sběru dat a informací. Média a všechna podobenství, v kterých jsou skryta můžeme označit jako nové nositele moudrosti, kteří přináší do současné kultury nové hodnoty, mění společnost – společenské vztahy, lidské vnímání, vědomosti a dovednosti, popř. mohou působit a měnit osobnost, vlastní já jedince. Osobnost dítěte je vystavena mnoha vlivům, které si pohrávají a budují jeho morálku, psychiku, cíle a vůli. Média přináší do života kteréhokoli člověka, bez ohledu na věk, pozitivní i negativní aspekty. U dětí mezi pozitivně hodnocené aspekty multimediální výchovy, jak ji označuje Helus (2009, s. 78) patří: „*rozšiřování poznatkového horizontu mladých lidí, hlubší pochopení významu mezilidské tolerance, akceptování rovnosti pohlaví a lidí různých kulturních příslušností, kultivace vztahu ke zvířatům jako cítícím živým bytostem, ohleduplnost k přírodě apod.*“

Pozitivní a negativní aspekty multimediální výchovy se v osobnostním rozvoji dětí odráží individuálně a podléhají individuálním zájmům. Zmíněný pozitivní vliv se dle Heluse (2009) případně v celé šíři plně prosadí u konzumenta, jenž kriticky a dle vlastních hodnot, odpovídajících jeho životním cílům a vkusu, cílevědomě vyhledává nabídky, které multimédia nabízejí. Z toho lze soudit, že tento pozitivní vliv se spíše plně prosadí u vyzrálé osobnosti. Prostředky masové komunikace ovlivňují harmonogram dne, zájmy, způsoby chování, názory, postoje a životní hodnoty. Dětská osobnost inklinuje k tomu, aby mezi vrstevníky zapadla, byla součástí skupiny. Proto výběr vlivů působících na osobnost dítěte prostřednictvím masmedií nemůže plně podléhat zájmům nebo hodnotám individua, ale skupiny.

²⁵ Maříková, H., Petrušek, M., Vodáková, A. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996, s. 508. ISBN 80-7184-311-3

Pozitivní aspekty masmédií kvalitativně osobnost dítěte obohatí, avšak kvantitativní výčet pozitivních vlivů je nižší, než u kritiky uváděném seznamu negativních vlivů. Dle Riesmana (2007) lze hrozbu moci a síly masmédií spatřit u sdělovacích prostředků, když žádají, aby dítě vidělo svět očima druhého dítěte. David Riesman takto přibližuje význam a pozici sdělovacích prostředků, jako dominantu a lidskou závislost, kterou se stává. V praktickém životě masmédií určují, jaký by člověk (dítě) měl být - jaké vlastnosti a hodnoty by měl uznávat, jakou hudbu by měl poslouchat, jakým způsobem života by měl žít, co by měl jíst a pít, jaký oděv by měl nosit. V tomto smyslu je negativním dopadem např. umocnění stinných stránek naší osobnosti - závist a chtíč, hloupost, agrese a znehodnocení mezilidských vztahů.

Mezi negativní aspekty multimediální výchovy a současné masové kultury, podle kritiků patří:

- intelektuální nenáročnost,
- produkce, tzv. „špinavých údajů“,
- narušuje hodnotu autentických zážitků, hodnotové orientace,
- narušuje pozornost, schopnost koncentrace,
- redukce řeči,
- vede k pasivnímu konzumu, komerčnost,
- vyvolávají závislostní chování.

3. Dnešní generace dětí a trávení volného času

Pojem generace představuje velkou *sociální diferenciovanou skupinu osob, které jsou spojené dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívají podstatná vývojová období, v rámci procesu socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách.*²⁶

Dnešní generace dětí a jejich způsob trávení volného času dle definice podléhá současným znakům, které plynou ze společenských poměrů, do kterých se děti rodí a v nichž vyrůstají – a tedy se stávají významným mediátorem v jejich výchově

²⁶ Maříková, H., Petrušek, M., Vodáková, A. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996, s. 339. ISBN 80-7184-311-3

a vzdělávání. Tyto proudy a poměry ovlivňují proces socializace. Tvoří faktory, celospolečenské kontexty, které vstupují do výchovy a vzdělávání, jež dle Havlíka a Koří (2011) souvisejí s technologickým rozvojem, politickými a ekonomickými souvislostmi, kulturním systémem společnosti a jejím demografickým vývojem. Díky těmto kontextům získává současná generace dětí své charakteristické rysy.

Cílem je zjistit jaké jsou charakteristické rysy trávení volného času dnešních dětí mladšího a staršího školního věku. Zájem je směřován na vztah rodičů k volnému času svých dětí, jejich názor a hodnocení nabídky organizovaných zájmových aktivit v místě bydliště. Jelikož rodina tvoří v souvislosti s volným časem dítěte „soudce“, schvaluje či neschvaluje zájmové útvary, v kterých se dítě chce realizovat či být jeho součástí, budeme se věnovat kritériím, kterým výběr podléhá.

3.1 Vztah rodičů k volnému času dětí

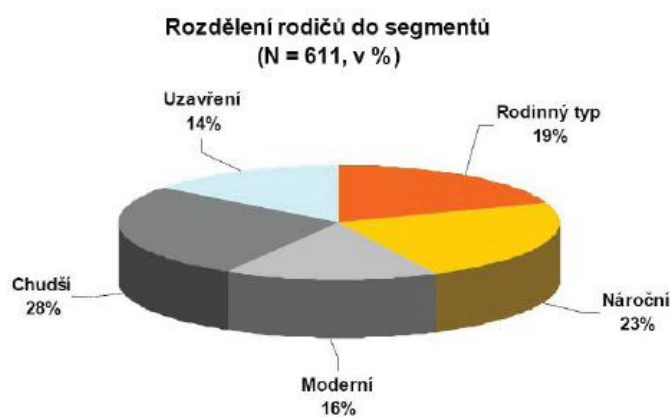
Ze závěrečné zprávy výzkumu Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit, která proběhla v roce 2008, byla vytvořena segmentace a typologie rodičů rozdělená do pěti homogenních skupin. Tato segmentace byla vytvořena právě díky přístupu rodičů k životnímu stylu, jaký rodiny uplatňují ve vztahu k volnému času dětí.

Typologie jednotlivých segmentů:

- **„Rodinný typ:** *Tito rodiče vyznávají spíše tradiční způsob života. V žebříčku hodnot mají na prvním místě rodinu, které věnují téměř veškerý svůj volný čas. O své děti se zajímají, vědí, co je baví, mají přehled, co kdy dělají, a snaží se jim zorganizovat volný čas co nejsmysluplněji.*
- **Nároční:** *Skupina poměrně bohatých rodičů, kterým záleží především na kvalitě. Přestože nejsou typem vysloveně rodinným, o své děti zájem mají, chtějí, aby mohly dělat to, co je v životě baví, a dávají jim pro to prostor.*
- **Moderní:** *Úspěšní moderní lidé, kteří rádi zkouší novinky, sami mají hodně zájmů a o totéž se snaží i u svých dětí. Pamatují si, co je v dětství bavilo, a stejné aktivity nabízejí i svým dětem.*

- **Chudší:** Příjmově slabší skupina, u které jsou pro výběr dětských kroužků podstatné zejména finanční možnosti a také dostupnost kroužku. Tyto děti méně často navštěvují zájmové aktivity i družinu, naopak se častěji věnují vlastním zájmům doma nebo jsou někde s kamarády.
- **Uzavření:** Tato skupina rodičů nejeví o aktivity pro volný čas svých dětí příliš velký zájem, což je způsobeno mimo jiné tím, že se jedná většinou o rodiče starších dětí. Volný čas svých dětí neorganizují a nemají o něm ani dostatečný přehled. Aktivity už si vybírá dítě samo a rodiče jen korigují, jestli jsou reálné, nebo ne.²⁷

Graf 2: Segmentace rodičů

Zdroj:²⁸

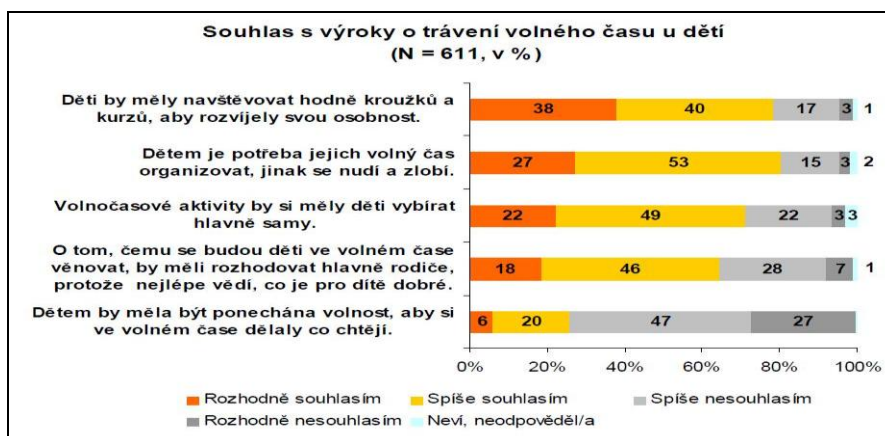
Rodiče přistupují k volnočasovým aktivitám tak, že jsou u dětí do 15 let „přesvědčeni o užitečnosti organizovaných volnočasových aktivit pro děti. Více než tři čtvrtiny jich (78%) zastávají názor, že by děti měly navštěvovat hodně kroužků a kurzů, že by rozvíjely svou osobnost a 80% rozhodně nebo spíše souhlasí také s tím, že je dětem třeba volný čas organizovat, aby se nenudily a nezlobily.“²⁹

²⁷ NIDM. *Já chci do oddílu aneb jak si děti a rodiče vybírají kroužky a oddíly*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/ja-chci-do-oddilu.pdf>

²⁸ NIDM. *Já chci do oddílu aneb jak si děti a rodiče vybírají kroužky a oddíly*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/ja-chci-do-oddilu.pdf>

²⁹ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

Graf 3: Souhlas rodičů s výroky o trávení volného času u dětí

Zdroj: ³⁰

Graf 3 znázorňuje souhlas rodičů s uvedenými výroky o trávení volného času. Výrok číslo tři, tedy volnočasové aktivity by si měly děti vybírat hlavně samy, je v souvislosti s věkem dítěte velmi rozporuplný. Především pokud by se jednalo o dítě mladšího školního věku, s tím se shodují dotazovaní rodiče. „Rodiče mladších dětí ve věku 6-10 let se častěji domnívají, že by kroužky a kurzy měli vybírat rodiče (71%), zatímco u rodičů dětí starších (11-15 let) je to jen 58%. Naopak, že by si děti měly vybírat volnočasové aktivity samy si myslí rodiče starších dětí častěji (77%) než rodiče mladších (66%).“³¹

3.1.1 Kritéria vstupující do výběru volnočasových aktivit dětí

Ze segmentace rodičů plynou kritéria, která mohou mít význam při výběru volnočasových aktivit. Grafické znázornění č. 4 představuje nejčastěji zmiňované podmínky, které vstupují při rozhodování do výběru zájmových činností. Pozitivním zjištěním je, že nejdůležitějším kritériem při výběru činnosti je přání dítěte a jeho

³⁰ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

³¹ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

osobní zájem, a to ze 79%. Na druhém místě je pro rodiče důležitý přínos a užitečnost kroužku (68%), který dítě navštěvuje nebo bude navštěvovat.

Pro rodiny s nižšími příjmy je významným třídícím faktorem cena kroužků. U dětí mladšího školního věku je pro rodiče důležitá vzdálenost od místa bydliště (49%) více než u dětí staršího školního věku (39%).

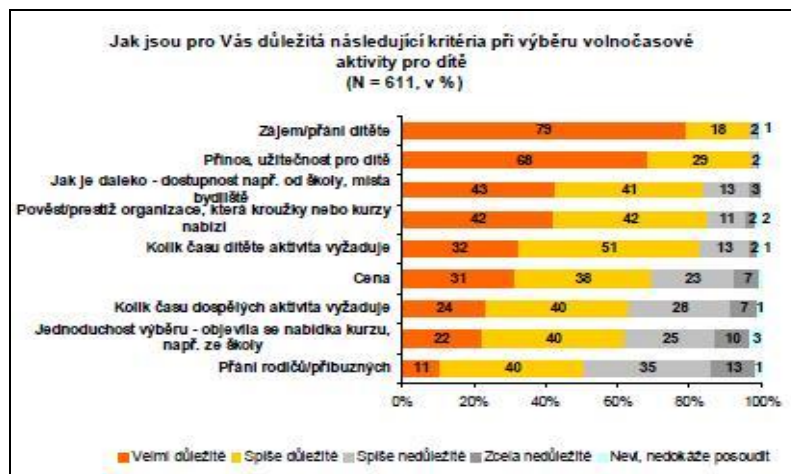
3.1.2 Hodnocení nabídky organizovaných volnočasových aktivit v okolí bydliště

Pro rodiče, v souvislosti s nabídkou volnočasových aktivit je důležitá zmíněná dostupnost (viz graf 4). Společně s dostupností zjišťoval výzkum i přehled rodičů o nabídce aktivit v místě jejich bydliště. Ze závěrečné zprávy (2008, s 11) plyne, že „většina rodičů (55%) má poměrně dobrý přehled o nabídce volnočasových aktivit ve své lokalitě. Téměř čtvrtina (23%) má přehled velmi dobrý. Nedostatečný přehled uvádí přibližně pětina rodičů (22%), z čehož jen minimum (3%) má podle svého mínění přehled velmi špatný“. (viz graf 5)

Graf 6 navazuje spokojenost rodičů s nabídkou volnočasových aktivit v místě bydliště. Velké rozdíly lze pozorovat v hodnocení nabídky z hlediska velikosti místa bydliště. Jak lze usuzovat obyvatelé obcí do 5000 obyvatel nabídku volnočasových aktivit pro své děti považují za nedostatečnou (29%). Avšak mimo jiné z celkových výsledků plyne, že „většina lidí, téměř tři čtvrtiny (73%), považuje nabídku organizovaných volnočasových aktivit v okolí svého bydliště za dostačující.“³²

³² NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

Graf 4 Kritéria rodičů při výběru volnočasových aktivit pro dítě

Zdroj: ³³

Graf 5: Přehled rodičů o nabídce organizovaných volnočasových aktivit pro děti v místě bydliště?

Zdroj: ³⁴

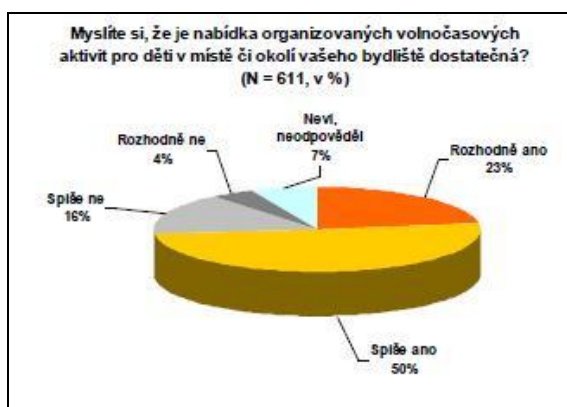
³³ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

³⁴ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

3.2 Vztah dětí k volnočasovým aktivitám

Vztah a názory dětí, na volný čas trávený organizovaně nebo neorganizovaně, jsou prioritní záležitostí. Pohled rodiče na dítě a jeho hospodaření s volným časem bývá neúplný a často zastřený, především pokud se jedná o děti staršího školního věku. Výzkum Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let, který vznikl v rámci projektu Klíče pro život tento vztah dítě – zájmová činnost zjišťuje.

Graf 6: Názor rodičů na nabídku volnočasových aktivit pro děti v místě bydliště

Zdroj: ³⁵

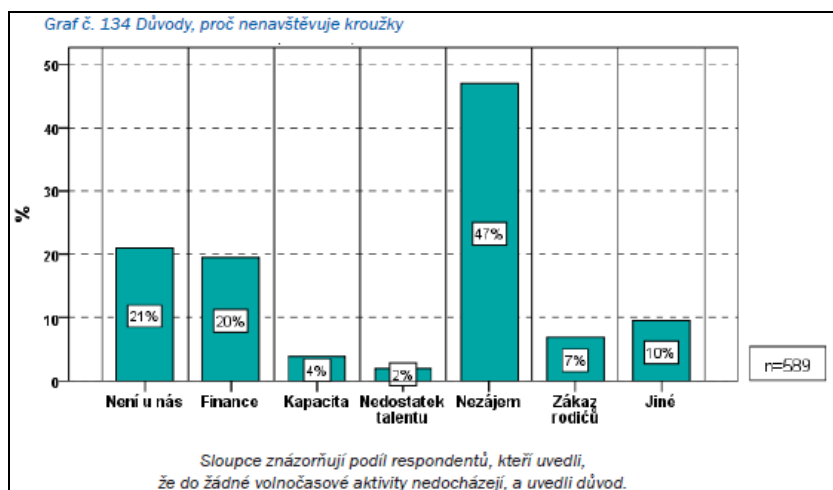
3.2.1 Důvody k trávení neorganizované volnočasové činnosti

Respondenti, kteří uvedli, že nenavštěvují žádnou organizovanou volnočasovou aktivitu se vyjádřili k důvodům, proč tomu tak je. Hlavním důvodem neúčasti na zájmových činnostech je z 47% nezájem. Sestupně byly uvedeny následující důvody, mezi kterými na druhém místě patří dopravní dostupnost, tedy že kroužky, o které by byl zájem nejsou v místě bydliště (21%). Třetím nejčastěji zmiňovaným důvodem jsou z 20% finance. Na čtvrtém místě se objevil zákaz rodičů, kteří nesouhlasili s výběrem kroužku pro své dítě (7%) a 4% uvedly jako důvod kapacitu.

³⁵ NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. © 19.10.2008 [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

Děti všech věkových kategorií uvádějí (graf 8), že „nezájem“ o kroužky je hlavním důvodem jejich neúčasti. Avšak u dětí staršího školního věku (59%) tento důvod nejvíce vstupuje do popředí. Děti středního školního věku jsou více kritičtí. V době hledání své identity, svých zájmů uvádí, více než děti mladšího a staršího školního věku, finanční (22%) a kapacitní důvody (6%) nebo nespátřují v sobě dostatek talentu (3%). Zákaz rodičů jako důvod nejčastěji uveden u dětí mladšího školního věku (10%) a postupně klesá – tento jev odpovídá názoru rodičů, že výběr kroužků v tomto věku by měl podléhat jejich názoru či přání.

Graf 7: Důvody, proč děti nenavštěvují kroužky

Zdroj: ³⁶

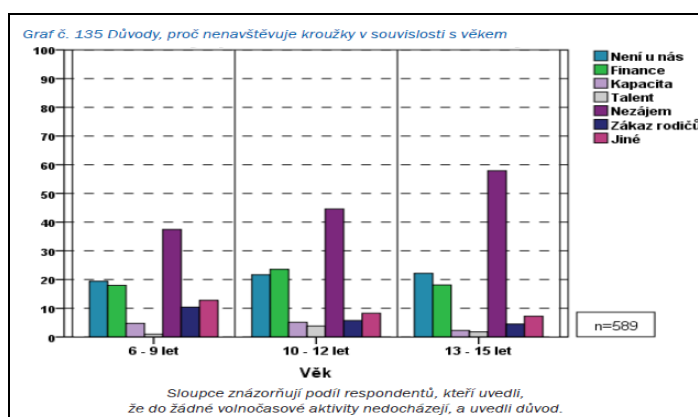
Dle výzkumu NIDM (2011/2012) jsou jedním z možných příčin nezájmu o kroužky nenaplněná očekávání ze strany rodičů. Rodiče mají často tendenci projektovat ve svých dětech své ambice z dětství, které z různých příčin nemohli splnit. Neúspěchem se v dítěti prohlubuje frustrace z nesplněných očekávání, a proto ztrácí možný zájem o další činnosti. Jedním z možných důvodů může být např. neatraktivita nabízených zájmových aktivit mezi vrstevníky nebo přejetý přístup k činnostem vrstevnickou skupinou, s kterou se dítě identifikuje, proto ho může provázet i stud za to, že se účastní jakýchkoli aktivit.

³⁶ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

3.2.2 Důvody k trávení organizované volnočasové činnosti

NIDM (2011/2012) předložilo zjištění, týkající se důvodů vedoucích k účasti v organizované volnočasové činnosti (graf 9). Z 81% děti nejvíce na kroužcích láká zábava, kterou tam zažijí. Na druhém místě je ze 69% skutečnost, že prostředí kamarádů je atraktivní. Třetím nejčastěji udávaným důvodem byl zájem o nové zkušenosti, vědomostí, které děti získají (53%).

Graf 8: Důvody, proč děti nenavštěvují kroužky v souvislosti s věkem

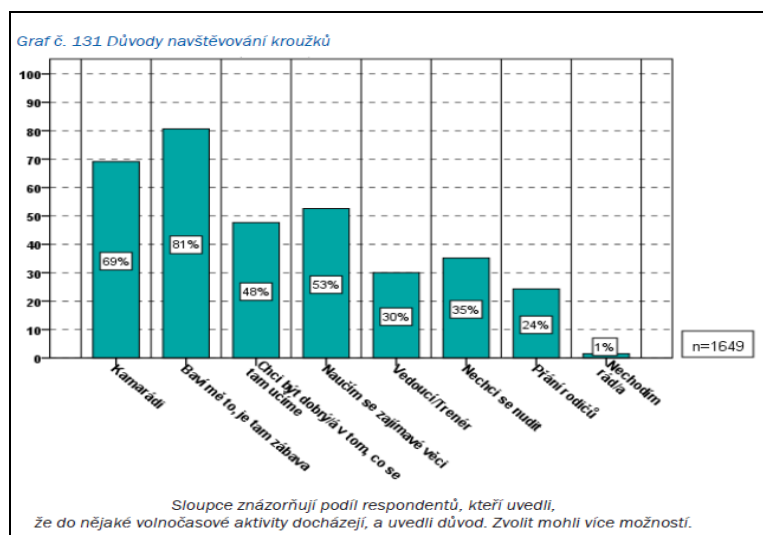
Zdroj: ³⁷

V souvislosti s věkem dotazovaných graf 10 znázorňuje shodnost všech dětí v názoru, že účast v zájmových útvarech je útočištěm jejich zábavy. Děti mladšího školního věku potvrdily, že z 80% účast v kroužcích je jejich zábavou. Kamarádi jsou pro ně z 67% druhým důvodem a následují: osobní zájem (52%), motivace být dobrý v tom, co dělám (47%), osobnost vedoucího (32%), snaha zahnat nudu (31%), přání rodičů (29%). Děti středního školního věku mají na prvním místě rovněž z 82% zábavu, kterou kroužek přináší, kamarády (72%), vlastní zájem (55%), snaha být dobrý v činnosti (47%), vedoucí (30%), snaha zahnat nudu (38%) a přáním rodičů vyhovělo 23% respondentů. U dětí staršího školního věku lze zaznamenat, že jejich účast v kroužcích stále podléhá zábavě (78) a kamarádům (69%), s kterými ji společně zažijí. Jejich zájem o opřen z 50% o snahu být dobrý v tom, co je zajímavá a osobnost trenéra je již tolik k účasti v kroužcích nemotivuje (20%). Potvrzuje se, že přání rodičů

³⁷ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

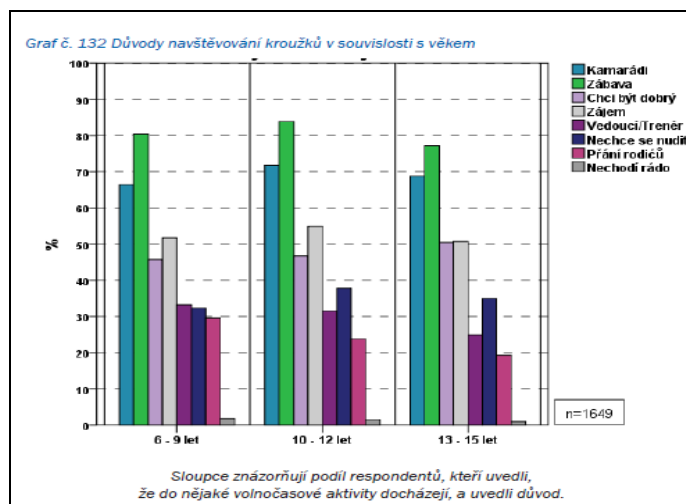
je jedním z typicky udávaných důvodů účasti v nějakém útvaru, u dětí mladšího školního věku (cca 30%). Tento podíl následně u dětí středního školního věku a staršího školního věku klesá až o 10%.

Graf 9 : Důvody navštěvování kroužků

Zdroj:³⁸

Graf 10 : Důvody navštěvování kroužků v souvislosti s věkem

Zdroj:³⁹

³⁸ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

³⁹ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

3.3 Volný čas trávený organizovaně

3.3.1 Organizace, instituce volného času určené dětem

Hájek (2011, s 171) popisuje formy, v nichž se vyvíjí pravidelná, organizovaná zájmová činnost. Ta se uskutečňuje v zájmových útvarech, v kterých se děti sdružují a zahrnují zpravidla některá z těchto označení:

- **Kroužek** – menší zájmový útvar, jehož činnost směřuje zpravidla k vnitřnímu obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru (např. rybářský, modelářský, čtenářský).
- **Soubor** – zájmový útvar, jehož činnost směřuje k veřejné produkci výsledků a činnosti (např. pěvecký, taneční, divadelní). Zpravidla má závažnější strukturu a mívá více členů než kroužek.
- **Klub** – zájmový útvar s volnější organizační strukturou, s možnou převažující receptivní činností členů (např. filmový klub, klub mladého diváka, fankluby)
- **Oddíl** – toto označení se užívá výjimečně, a to zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů. Pojem označuje, že útvar, je součástí většího organizačního celku a má charakter kroužku.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

„Podle ustanovení školského zákona (zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základní, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) jsou do školských zařízení pro zájmové vzdělávání (vyhláška č.74/2005 Sb., o zájmové vzdělávání) zahrnuta střediska volného času (což jsou domovy dětí a mládeže a stanice zájmových činností), školní družiny a školní kluby.“⁴⁰

Služby středisek volného času, dále jen SVČ, jsou určené nejen dětem a mládeži, ale poskytují zájmové aktivity pro pedagogy, rodiče s dětmi a dospělým. Dle Hájka (2011) poskytují SVČ následující formy zájmových aktivit.

- **Příležitostné zájmové činnosti** – tato činnost zahrnuje nabídku organizovaných činností, které jsou časově vymezeny a jsou výchovně-vzdělávacího či rekreačního charakteru (př. výlety, přednášky, divadelní představení, soutěže)

⁴⁰ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. Pedagogické ovlivňování volného času, 2. vyd. Praha : Portál, 2011. s 143. ISBN 978-80-262-0030-7

- **Pravidelné zájmové činnosti** – je určena pro účastníky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce a tato činnost je provozována v určitých zájmových útvarech.
- **Táborové činnosti** – tato činnost je provozována především v období školních prázdnin (jarních nebo hlavních prázdnin) a je uskutečňována mimo sídlo SVČ. Táborová činnost může mít formu rekreační nebo odborného soustředění, které završí celoroční práci daného zájmového útvaru, kterého je dítě součástí.
- **Osvětové činnosti** – slouží k odborné pomoci, ve formě seminářů, školení, přednášek aj., pro ostatní subjekty, jenž jsou zaměřeny na volný čas dětí a mládeže. SVČ mohou také být zařízením, jenž poskytuje a shromažďuje materiály, informace vedoucí k prevenci sociálně patologických jevů.

Dle MŠMT bylo ve školním roce 2011/2012 zaznamenáno 302 středisek volného času, které zabezpečovalo 14 tisíc pedagogických pracovníků, z nichž se jednalo o 86% externistů. Celkově v tomto školním roce stoupl zájem o nabízené činnosti o 793 členů, tedy celková návštěvnost zaznamenala 254,8 tis. účastníků.

Základní umělecké školy (ZUŠ)

ZUŠ tvoří síť školských zařízení poskytující základy vzdělání v uměleckých oborech – hudebním, tanečním, výtvarném nebo literárně dramatickém. Spadá do systému uměleckého vzdělávání v ČR a celkově umožňuje žákům v oblasti zájmových aktivit rozvíjet své umělecké dovednosti.

Mimo jiné základní umělecké školy plní funkci depistáže, přesněji vyhledávání umělecky mimořádných nadaných talentů. V případě dalšího možného uměleckého vzdělávání tvoří přechodný můstek, který je východiskem vzdělávání na středních, vyšších odborných, vysokých školách uměleckého charakteru nebo s pedagogickým zaměřením, na konzervatořích.

Mezi cíle základního uměleckého vzdělávání patří:

- rozvoj a kultivace klíčových kompetencí žáků a jejich umělecké osobnosti;
- motivace k celoživotnímu vzdělávání, učení a kooperaci k vytvoření pozitivního sociálního, emocionálního a pracovního klimatu;

- poskytovat základy vzdělání v uměleckých oborech s ohledem na individuální potřeby a možnosti žáka.

Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu

Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu tvoří speciální zařízení pro děti a mládež, jimž je soudem určena z důvodu „závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči“⁴¹ či není o dítě ve vlastní rodině řádně postaráno, v případě ústavní výchovy. V případě ochranné výchovy je dítěti stanoven soudem výjimečný trest z důvodu spáchání provinění. Výkon ochranné a ústavní výchovy je vykonán v:

- Diagnostickém ústavu,
- Dětském domově,
- dětském domově se školou,
- výchovném ústavu.

V těchto zařízeních probíhá jak povinná školní docházka, tak i rekreační, relaxační a zájmové aktivity určené pro děti v jejich volném čase.

Nestátní neziskové organizace (NNO)

NNO jsou subjekty, které pracují s dětmi a mládeží v rámci aktivního využití volného času. Řada těchto subjektů jsou sdruženími, organizacemi v jejichž zastoupení jsou právnické osoby, obecně prospěšné společnosti nebo školské právnické osoby. „Řada organizací působí na území celé republiky (Junák – svaz skautů a skautek, Pionýr, Duha, Česká tábornická unie, Sokol a další tělovýchovné organizace zájmová sdružení hasičů, rybářů apod.“⁴²

⁴¹ §2 zákona č. 218/2003 Sb

⁴² Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. Pedagogické ovlivňování volného času, 2. vyd. Praha : Portál, 2011. s 152. ISBN 978-80-262-0030-7

3.3.2 Druhy a návštěvnost volnočasových kroužků

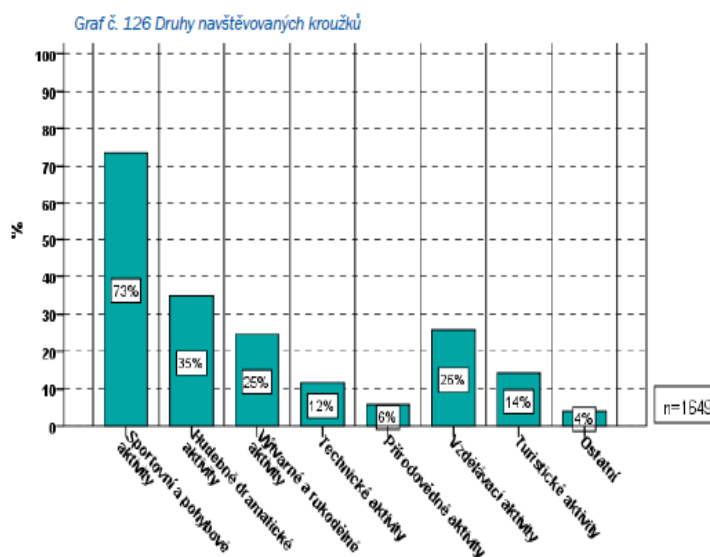
Graf 11 znázorňuje nejčastěji navštěvované a oblíbené kroužky. Mezi ty patří sportovní a pohybové aktivity (73%), hudebně dramatické činnosti (35%) a činnosti vzdělávací (26%). Výtvarné a rukodělné aktivity navštěvuje 25% respondentů a stále ještě patří mezi favorizované činnosti, především u dětí mladšího školního věku. Výrazně menší zájem mají děti o turistické aktivity (14%), technické aktivity (12%) a přírodovědné aktivity (9%).

„Nejsilnější věkovou skupinou, která navštěvuje kroužky, jsou děti ve věku cca 10-12 let. Mladších dětí (6-9 let) chodí do kroužků méně, protože k určitým aktivitám prostě nedospěly, nevyprofilovali se, naopak starší děti od 13-14 let kroužky opouštějí z důvodu jistého překroužkování.“⁴³ Děti všech věkových kategorií, v rozmezí cca 70%-75% navštěvují nejvíce sportovní a pohybové aktivity. U dětí mladšího školního věku lze pozorovat, že zájem o umělecké aktivity, hudebně dramatické nebo výtvarné a rukodělné aktivity je větší než u starších dětí. Graf 12 znázorňuje mírný pokles návštěvnosti uměleckých aktivit dětí středního školního věku u hudebně dramatických aktivit (36%) a výtvarných a rukodělných aktivit (24%).

Děti staršího školního věku navštěvují tyto umělecky zaměřené činnosti také méně - hudebně dramatické aktivity (32%) a výtvarné a rukodělné aktivity (19%). Nejmladší respondenti se těchto aktivit účastní z 37% u hudebně dramatických a z 31% výtvarně-rukodělných aktivit. Naopak lze pozorovat zvyšující se zájem o technické aktivity, který stoupá – mladší školní věk 9%, střední školní věk 11% a starší školní věk 15%. Poměrně stejný zájem je u všech věkových kategorií u turistických aktivit (cca 12%) a přírodovědných aktivit (cca 5%). Ke kategorii „ostatní“ se hlásí 4% dětí.

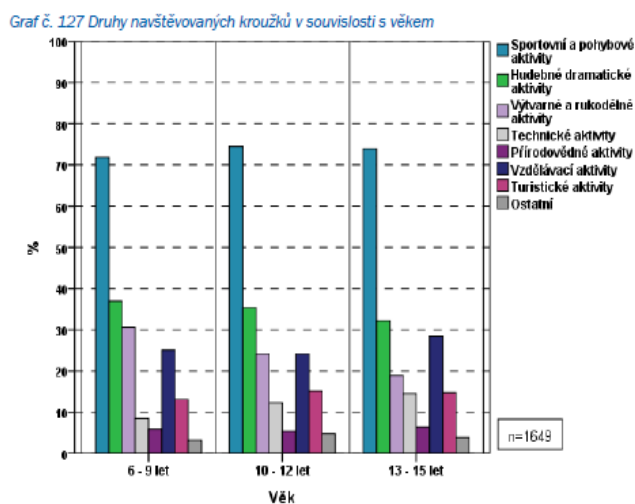
⁴³ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Graf 11: Druhy navštěvovaných kroužků

Zdroj:⁴⁴

Graf 12: Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem

Zdroj:⁴⁵

⁴⁴ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁴⁵ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

3.4 Volný čas trávený neorganizovaně

3.4.1 Volný čas dětí trávený s rodiči

Čas, který děti tráví se svými rodiči a sourozenci se stává stále vzácnějším. Dlouhá pracovní doba a vyčerpanost rodičů se odráží v rodinném soužití a komunikaci. Když se děti vyjadřovaly ke změnám, které by chtěly v rodině aplikovat, byl právě společný volný čas mezi nejčastějšími odpověďmi s přáním, aby se rodiče méně hádali:

„Co byste na své rodině změnili?“

Eliška (6-9): Aby nepřišli vždycky večer, ale aby přišli vždycky odpoledne.

Lukáš (10-12): Abychom spolu mohli trávit víc času.

Ale vyjadřovali se tak i respondenti starší, kteří celou situaci viděli již z pohledu rodičů a rodiny jako celku, a navíc si uvědomují důsledek náročné pracovní doby nebo vysoké nároky zaměstnavatelů na jejich rodiče:

Lukáš2 (13-15): Já chci, aby byli víc doma, spíš kvůli nim, aby nebyli tak utahaní třeba, když se jim něco nevydaří v práci, a pak je to radost, když se všichni čtyři setkáme.

Milena (13-15): Já se s tatškou moc nevidám, protože on chodí ráno brzy do práce a večer pozdě z práce. Tak se moc nevidíme.⁴⁶

Děti si uvědomují, že se svými rodiči netráví tolik času, kolik by chtěly. Pokud již spolu tráví společné chvíle, uvádějí jako nejčastější činnosti společné jídlo – především večeře, sledování televize, povídání si, učení nebo hraní společenských her. V případě činností, které se konají mimo domov, děti se svými rodiči nejvíce sportují a jezdí na výlety.

Pokud se porovná čas trávený rodiči s mladšími dětmi věku 6-9 let (graf 13) a staršími dětmi 10-15 let (graf 14) lze pozorovat sestupnou hodnotu o 1-2% u mladších dětí při společném stolování a nepravidelnou křivku vzestupné a sestupné hodnoty při společném stolování rodičů a starších dětí. *„Nejmarkantnější změna ve způsobu trávení volného času s rodiči nastává u činnosti společného učení do školy, což je logické, jelikož čím starší dítě je, tím se stává samostatnější.“⁴⁷* Graf 13 znázorňuje, že učením stráví nejvíce času se svými rodiči děti ve věku 8 let (76%) a 7 let (70%). V tomto

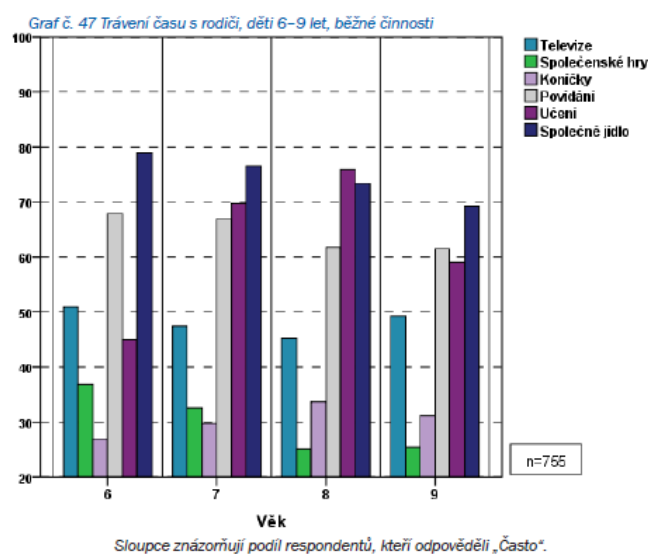
⁴⁶ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁴⁷ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

výzkumu respondenti ve věku 6 let ještě nebyli všichni školou povinní, proto učením s rodiči stráví čas pouze 45% z nich. Při učení následovně nejvíce času s rodiči stráví respondenti ve věku 10 let (76%). Následně dochází ke strmému sestupu o cca 10% u dětí ve věku 11 let a tento sestup dále pokračuje. Děti ve věku 15 let tráví společně s rodiči u učení nejméně času. Společně při této činnosti tráví čas pouze 23% respondentů.

Mezi méně časté aktivity rodičů a dětí byly zařazeny návštěvy kina, divadla, rychlého občerstvení, restaurací, podnikání výletů, sport a návštěvy kostela. „Mladší respondenti (6-9 let) uvádějí, že nejčastěji s rodiči jezdí na výlety, navštěvují restaurace, rychlé občerstvení a kino. (...) Děti po třináctém roce věku s rodiči méně sportují, jezdí s rodiči na výlety, navštěvují kina a rychlé občerstvení. Více než věk má na tyto činnosti vliv vzdělání rodičů a socioekonomická situace rodiny.“⁴⁸

Graf 13: Trávení času s rodiči, děti 6-9 let, běžné činnosti

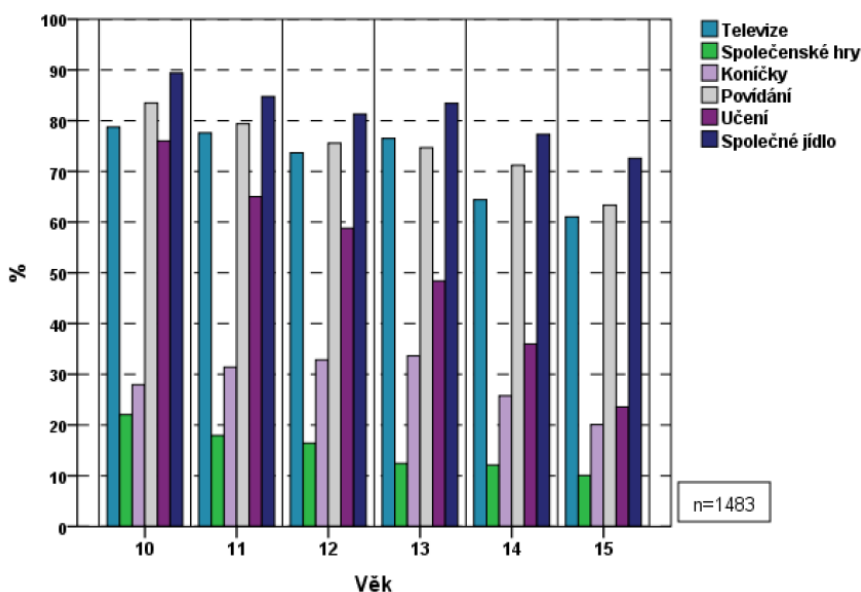

Zdroj:⁴⁹

⁴⁸ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁴⁹ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Graf 14: Trávení času s rodiči, děti 10-15 let, běžné činnosti

Zdroj: ⁵⁰

3.4.2 Volný čas dětí trávený s kamarády

Jedním z determinantů vstupujících do volnočasových aktivit dětí, především staršího školního věku, jsou jejich vrstevníci. S vrstevníky tvoří různé vrstevnické skupiny nebo party, které se navzájem ovlivňují a tráví spolu neorganizovaně svůj volný čas.

Výběr společných aktivit ve volném čase podléhá dětskému věku a možnostem, které okolí jejich bydliště nabízí. Starší děti se nejčastěji schází v parcích nebo nákupních centrech, kde obhlédnou nové zboží, o které se zajímají a především komunikují. Nejčastěji hovoří na téma – rodiče, škola, učitelé a jiní kamarádi.

„Jak obvykle trávíte s kamarády volný čas? Co většinou děláte?“

Kryštof (13-15): No většinou sedíme támhle v parku a povídáme si..., vždycky někdo přijde někdo další a tak.

Anička2 (13-15): No tak když jsem venku s holkama, tak drbeme ostatní a jindy si děláme srandu z něčeho a tak.

⁵⁰ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

*Martin (13-15): Tak většinou jedeme na Chodov (nákupní centrum v Praze, pozn.) nebo když je nějaká akce, třeba Matějská nebo výstava a večer jsme na skypu*⁵¹

Na rozdíl od starších dětí jsou nejmladší děti omezeny výběrem svých kamarádů. Kamarádi, s kterými se schází, jsou buď spolužáci ze třídy nebo děti přátel rodičů. Pokud se spolu scházejí, tak nejčastěji v rodinném prostředí jednoho z kamarádů. Společně doma hrají hry na počítači, kreslí si nebo si povídají. Ve svých hrách uplatňují především svou fantazii.

„Jakub (6-9): Záleží, který kamarád to je, tak s jedním kamarádem školním stavím domino, s jiným hrajeme špionáže a tak.

*Matěj2 (6-9): Tak já třeba, když přijede Kája, tak si spolu hrajeme na zedníky nebo to, tak si stavíme nějaký pergoly nebo prostě bunkry nějak tak.*⁵²

3.4.3 Trávení volného času dětí ve všední den

*„Naprostá většina dětí bez ohledu na věk ve všední dny denně nebo téměř denně sleduje televizi a možná trochu překvapivě se věnuje učení nebo přípravě do školy.*⁵³

Lze registrovat, že s vyšším věkem mírně klesá zájem o:

- sportovní kroužky a jiné zájmové aktivity,
- návštěvu knihovny.

Střetem těchto zájmů je se vzrůstajícím věkem mírný pokles zájmu o návštěvu knihovny, ale zvyšující se zájem ve volném čase číst knihy a časopisy. Média masové komunikace ve všech podobách mají významnější postavení a dominantně vstupují do volného času dětí. Zajímavou aktivitou se jeví „nicnedělání“, ke kterému se hlásí 16% dětí mladšího školního věku, 36% dětí středního školního věku a 35 % dětí staršího školního věku. Tato aktivita je způsobena především u starších dětí skutečností, že „nemají příliš konkrétních nápadů, co by mohly společně dělat (i kdyby k tomu měly neomezené možnosti- finanční, časové apod.), velmi dobře vědí, co dělat nechtějí, ale už

⁵¹ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

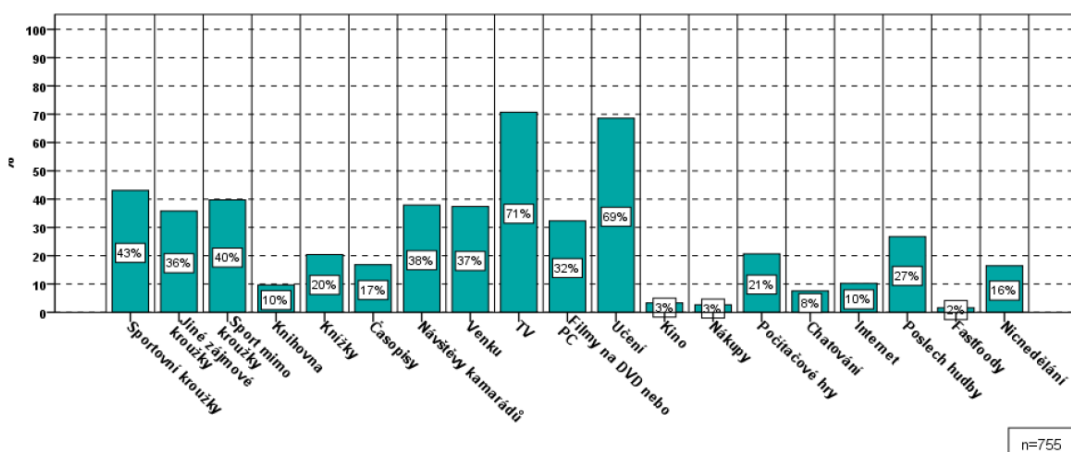
⁵² NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁵³ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

nevědí, co dělat chtějí.“⁵⁴ K tomuto „nicnedělání“ je přisuzován nedostatek kreativity, protože starší věk je spojován se ztrátou zájmu o organizované volnočasové aktivity, které bývají nejčastějším zdrojem inspirace pro volný čas.

Dle grafu 15 děti mladšího školního věku svůj volný čas nejčastěji tráví sledováním televize (71%), učením (69%), sportovními kroužky (41%), neorganizovanými sportovními činnostmi (40%) a dalšími zájmovými kroužky (36%). Dále ve všední den relaxují prostřednictvím masmédií při četbě knih (20%), časopisů (17%), sledováním filmů (32%), poslechem hudby (27%), PC hrami (21%) a internetem (10%). Se svými kamarády se nejvíce schází ve všední den venku 37% respondentů nebo se navzájem 35% navštěvuje.

Graf 15: Trávení volného času ve všední den, děti 6-9 let

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Často“.

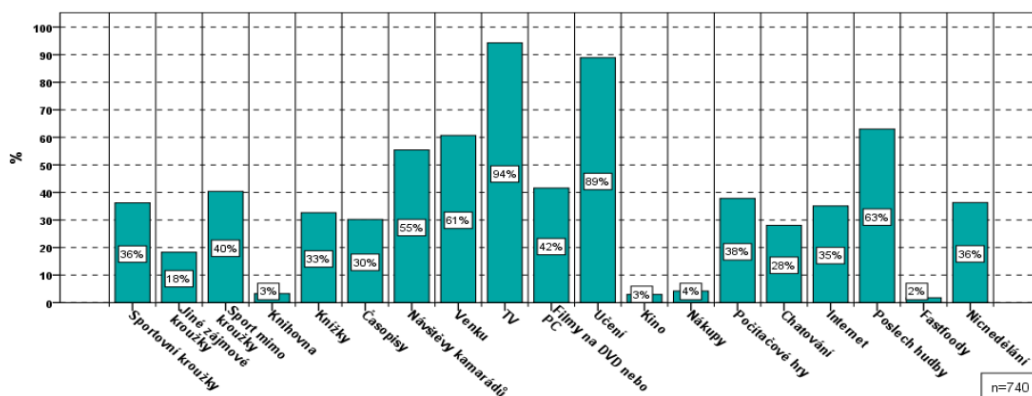
Zdroj:⁵⁵

Děti středního školního věku (graf 16) ve všední den téměř každý den nejvíce času tráví sledováním televize (94%), učením (89%) a poslechem hudby (63%). Sportovními kroužky tráví svůj volný čas 35% respondentů a 61% respondentů je ve všední den s kamarády venku nebo jsou u sebe na návštěvě (55%). Vzrůstá zájem o četbu knih (33%), časopisů (30%), sledování filmů na DVD (42%), hraním PC her 36%, surfování po internetu (35%).

⁵⁴ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁵⁵ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Graf 16: Trávení volného času ve všední den, děti 10-12 let

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Téměř každý den“ nebo „2x–3x týdně“.

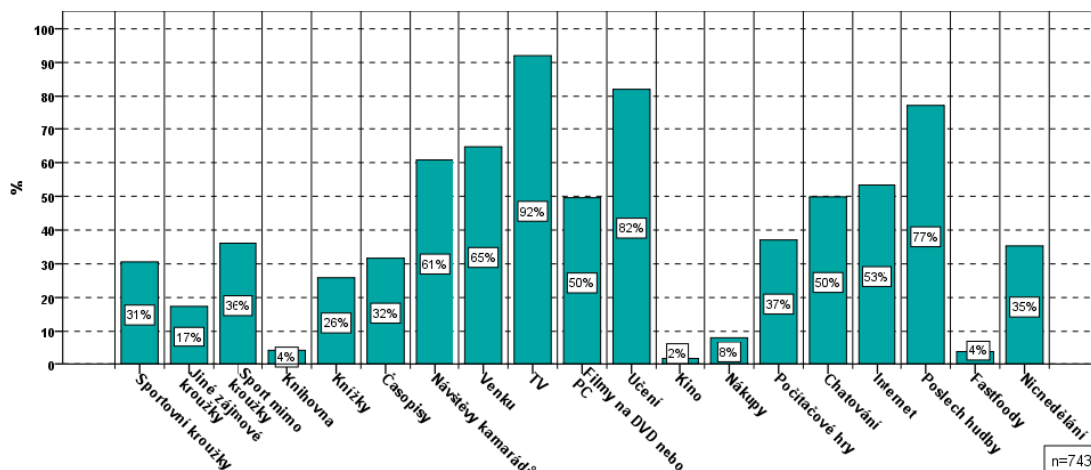
Zdroj:⁵⁶

Děti staršího školního věku uvedly, že téměř každý den 92% z nich sledují televizi, učí se (82%), poslouchají hudbu (77%) a tráví svůj volný čas s kamarády venku (66%), popř. na návštěvě u kamaráda (61%). Sportovním organizovaným činností se téměř každý den věnuje 31% respondentů a neorganizovaným 36%. Četbě knih se věnuje 26% a časopisům 32% dětí. Filmům na DVD dává prostor 50% dětí a věnují se také více počítačovým hrám (37%) a internetu (63%).

Snaha o propojení se dospívajícími pubescentů s vrstevníky je tak silná, že lze názorně zaznamenat její vývoj. Děti středního a staršího školního věku mají nutkavou potřebu být s vrstevníky v neustálém kontaktu. Jedná se o propojení přes telefon nebo internet, využitím tzv. chatování. Děti mladšího školního věku tohoto způsobu komunikace využívají nejméně, jelikož se teprve seznamují s mateřským jazykem v písemné podobě, např. žáci 1. třídy ZŠ. Zájem o chatování ve středním školním věku roste, téměř každý den se mu věnuje 28% respondentů. Děti staršího školního věku (50%) se nejvíce téměř denně věnují chatování.

⁵⁶ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Graf 17: Trávení volného času ve všední den, děti 13-15 let

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Téměř každý den“ nebo „2x–3x týdně“.

Zdroj:⁵⁷

3.4.4 Trávení volného času dětí o víkendu

Víkend svou skladbou je zcela odlišný od všedního dne, jak pro děti, tak i jejich rodiče. Nabízí možnosti, kdy rodiče s dětmi se mohou společně podílet na aktivitách, ke kterým se kvůli pracovním a školním povinnostem normálně nedostanou.

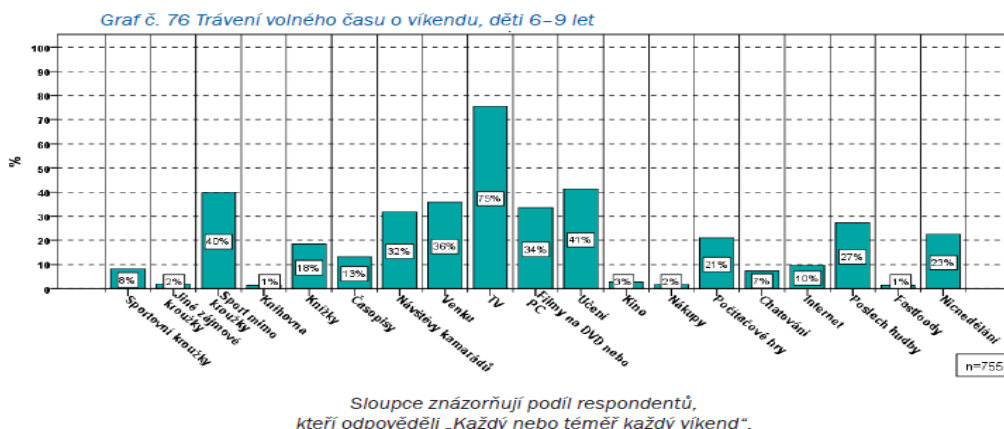
Porovnání grafů, jak děti tráví svůj volný čas ve všední den a víkendu, lze uvést, že:

Mladší děti se o víkendu:

- dívají se o něco více na televizi než ve všední den,
- výrazně méně se věnují učení a přípravě do školy,
- méně se věnují organizovaným aktivitám v kroužcích a oddílech (výjimkou např. tvoří děti ze sportovních oddílů, které se o víkendu věnují různým zápasům či soustředěním),
- méně se navštěvují se svými kamarády,
- venku tráví přibližně stejně času jako ve všední dny.

⁵⁷ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Graf 18: Trávení volného času o víkendu, děti 6-9 let

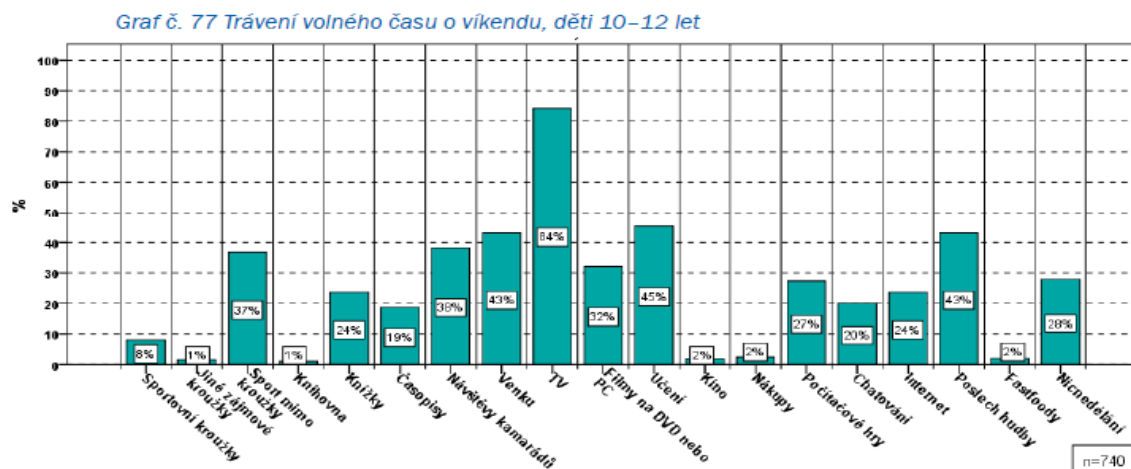
Zdroj:⁵⁸

Volný čas dětí středního (graf 19) a staršího školního věku (graf 20), zasahující do dnů pracovního klidu, se při bližším zkoumání výrazně neliší od aktivit, které dělají ve všední den. Lze zaznamenat, že činnosti během víkendu jsou více rozložené a výrazně ubývá činnost učení. Ve všední den se učení věnuje 89% respondentů středního školního věku a 82% staršího školního věku. O víkendu se věnuje učení 45% dětí středního školního věku a 39% dětí staršího školního věku. V porovnání s aktivitami, které starší děti dělají ve všední den, tak o víkendu se jejich zájem soustředí:

- nejčastěji na sledování televize,
- více poslouchají hudbu,
- více času tráví se svými kamarády venku, na návštěvě či při sportovní aktivitě.

⁵⁸ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

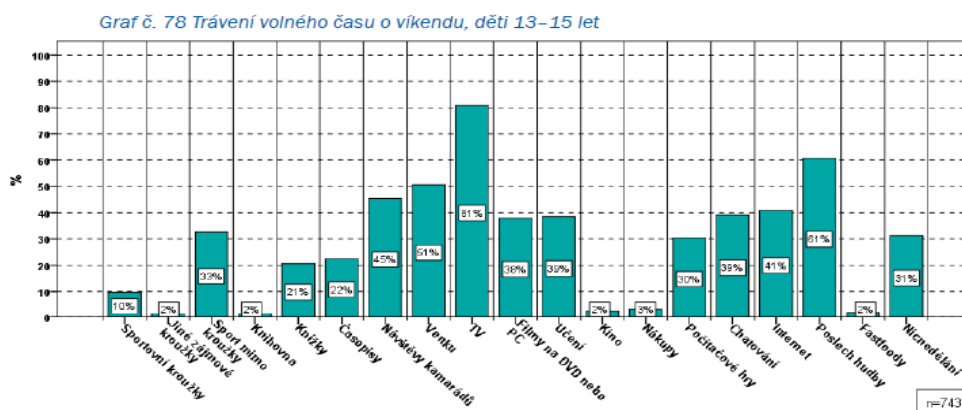
Graf 19: Trávení volného času o víkendu, děti 10-12 let

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Každý nebo téměř každý víkend“.

Zdroj:⁵⁹

Graf 20: Trávení volného času o víkendu, děti 13-15 let

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří odpověděli „Každý nebo téměř každý víkend“.

Zdroj:⁶⁰

⁵⁹ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

⁶⁰ NIDM. Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: userfiles.nidm.cz/file/.../hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf

Shrnutí

Vztah rodičů k organizovaným volnočasovým aktivitám je velmi zodpovědný. Vychází především z přístupu k životnímu stylu, který rodina uvádí v platnost při výběru volnočasových aktivit svých dětí. Životní styl rodiny je determinován vlastnostmi a možnostmi rodiny, proto byla vytvořena typologie rodičů – rodinný typ, náročný, moderní, chudší a uzavřený.

Protože jsou rodiče přesvědčeni o užitečnosti organizovaných aktivit, splňují v jejich očích tyto pozitivní vlastnosti:

- hodně kroužků a kurzů umožní dítěti rozvíjet svou osobnost;
- organizovaný volný čas zajišťuje, že se dítě nenudí a nezlobí.

Kritéria, které vstupují do výběru zájmových činností jsou:

- osobní zájem dítěte;
- přínos kroužku a renomé organizace, v které se uskutečňuje;
- dopravní dostupnost.

Hlavním důvodem, proč děti navštěvují zájmové aktivity, je zábava, společnost kamarádů a možnost naučit se novým věcem. Nezájem, jako hlavní důvod neúčasti na zájmových činnostech uvedly děti, které nikam nedochází. Dalším důvodem byla dopravní dostupnost a finance.

Mezi nejnavštěvovanější kroužky patří sportovní a pohybové aktivity, které oproti jiným činnostem neztrácí na atraktivitě a zájmu u všech věkových kategorií. Avšak kategorie dětí věku 10-12 let je nejsilnějším zájemcem a účastníkem na volnočasových aktivitách.

V období volného času, který děti netráví v žádném zařízení pro volný čas, věnují svoji pozornost ve všední den sledování TV, ostatním médiím a učení. O víkendu je jejich činnost obdobná, avšak děti se shodují, že netráví se svými rodiči tolik času, kolik by chtěly. Dominantním jevem je skutečnost, že se zvyšujícím se věkem, především nástupem puberty začínají děti trávit svůj volný čas v blízkosti svých vrstevníků, s kterými jsou v kontaktu a společné aktivity s rodiči jdou do pozadí.

V teoretické části je možné díky grafickým znázorněním pozorovat zájmovou profilaci dětí od nástupu do povinné školní docházky až po její ukončení. V tomto časovém úseku lze také pozorovat vliv rodičů na dítě a následnou emancipaci dítěte, která se nejvíce projevuje trávením volného času s vrstevníky. V období 13-15 let následuje omezení rodinného soužití na společné jídlo a sledování televize.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Trávení volného času dětí v Mělníku

4.1 Charakteristika výzkumného problému

Praktická část bakalářské práce vkládá výzkumným šetření sondu do organizovaných volnočasových aktivit žáků druhého stupně ZŠ. Organizovaný volný čas je chápán jako čas, který děti tráví prostřednictvím formálního vzdělávání ve školských zařízeních, které poskytují volnočasové relaxační a vzdělávací aktivity. Další možnost nabízí organizované volnočasové aktivity zprostředkované nestátními neziskovými organizacemi v rámci neformálního vzdělávání.

V této zprávě jsou za organizované volnočasové aktivity považovány činnosti různého typu zaměření (např. sportovního, uměleckého, vzdělávacího, aj.), v nichž se děti sdružují v zájmových kroužcích či souborech.

4.2 Cíle výzkumu

Předložený výzkum je zaměřen na zmapování denních organizovaných aktivit dětí staršího školního věku. Hlavním cílem výzkumu je ověření platnosti zjištěných dat z oblasti trávení organizovaného volného času dětmi, a trávení neorganizované volnočasové činnosti rodičů s dětmi, který navazuje na výzkumný projekt Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15, z roku 2011/2012. Cílem je zjistit, zda-li existuje rozpor mezi výzkumnými otázkami předloženého šetření a zjištěnými daty z roku 2011/2012, aplikovaných na zúčastněné respondenty.

Výzkumné otázky: 3

- Jaké jsou hlavní důvody, které děti vedou k účasti v zájmové činnosti?
- Jaké důvody vedou děti k neúčasti ve volnočasových aktivitách?
- Jakým způsobem nejčastěji děti tráví svůj volný čas se svými rodiči?

Hypotézy:

Hypotéza č.1: Do organizovaných volnočasových aktivit se zapojuje více dětí než do neorganizovaných.

Hypotéza č.2: Děti inklinují k tomu, aby více času trávily s vrstevníky než s rodiči.

Výzkumná metodika

K samostatnému výzkumu bylo využito dotazníkového šetření, který je rozdělen na dvě části. První část sleduje formou uzavřených otázek účast respondentů v organizované volnočasové činnosti a druhá část formou otevřených otázek zaznamenává neorganizovaný volný čas dětí trávený s jejich rodiči.

Sběr dat proběhl v časovém rozmezí od 18.-19. června 2013. Tento časový úsek byl vybrán z důvodu přání školy, aby šetření co nejméně zasahovalo do školní výuky. Dotazník vyplňovali respondenti jedné základní školy v čase školního vyučování, konkrétně v hodinách Občanské nauky. Dotazování probíhalo na základě souhlasu ředitele školy. Respondenti byli rozděleni do věkových skupin 11-12 let (dále jen žáci 6. tříd) a 14-15 let (dále jen žáci 9. tříd) z důvodu věkového rozestupu, který se projevuje v oblastech zájmové činnosti.

Zadavatel dotazníkového šetření byl pedagogy přizván do tříd, aby dotazník osobně zadal, společně s pokyny k jeho zpracování. Celé šetření trvalo cca 10 minut. Žáci byli informováni o významu dotazníkového šetření a jeho anonymitě. Dále byli seznámeni s otázkami a poučeni o tom, že v případě jakýchkoli nesrovnalostí se mohou na tazatele obrátit. Získaná data byla analyzována a archivována.

4.3 Popis složení souboru respondentů

Celkem bylo tázáno 79 respondentů, 35 chlapců a 44 dívek. Všichni dotazovaní byli žáci šestých a devátých tříd ZŠ v městě Mělník. Tato základní škola poskytuje povinné základní vzdělávání 470 žákům rozdělených do devíti ročníků. Součástí školy je školní družina, školní klub a třída v dětské nemocnici se sídlem v Mělníce. V rámci organizovaných volnočasových činností poskytuje škola žákům různé mimoškolní aktivity a zájmové kroužky. Podrobnější složení souboru respondentů znázorňuje tabulka č.1.

Tabulka č.1 Složení souboru respondentů podle věku a pohlaví

třída	POHLAVÍ		
	chlapec	dívka	celkem
6 třída	22	21	43
9 třída	13	23	36
celkem	35	44	79

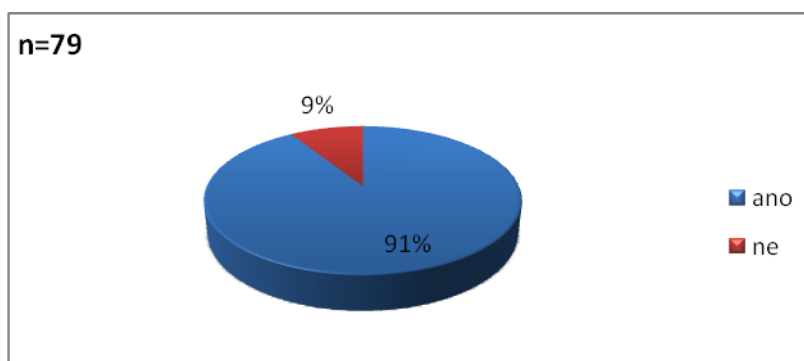
Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Složení souboru respondentů podle rodinného stavu

Rodina jako primární sociální skupina je prvotním prostředím volnočasového života. Rodiče a další členové rodiny toto prostředí vytváří na základě zkušeností, které získávají mimo rodinu (tj. práce, volnočasové činnosti, aj.). Do nabídky volnočasových činností vnáší prvky, které buď zájmovou činnost podporují nebo nepodporují. Působení rodiny je především závislé na její sociokulturní úrovni, která je dána vzděláním rodičů. Mezi další závislé proměnné patří ekonomický statut rodiny a počet členů žijících v domácnosti.

Počet členů v domácnosti je v tomto šetření zastoupen počtem sourozenců, které respondenti uvedli, že mají. Rodiny s nižšími příjmy jsou v rámci zájmových kroužků odkázány na jejich cenu, která se promítá v rodinném rozpočtu. Proto v případě, kdy dítě má více sourozenců, se tento jev může promítat v jejich výběru kroužků a ve výběru sourozenců. Celkem 91% respondentů uvedlo, že má sourozence. Zbýlých 9% uvedlo, že jsou jedináčky.

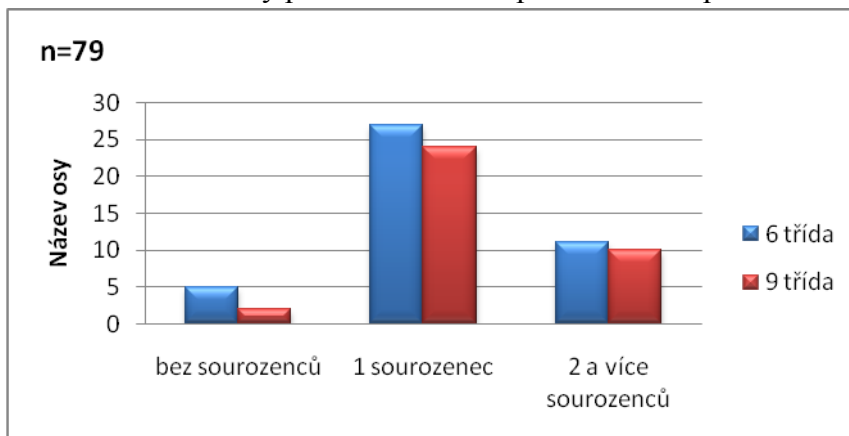
Graf 21: Procentuální zastoupení sourozenců v rodině

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Ze 79 respondentů jich uvedlo, že jednoho sourozence má 51 dotázaných, „2 a více sourozenců“ přiznalo 22 dotázaných, 7 respondentů uvedlo stav „jedináček“.

Graf 22: Uvedený počet sourozenců podle věku respondentů

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Vzdělání rodičů patří mezi významné faktory, které se promítají do životního stylu rodiny a jejich hodnot, které si děti odnáší do dalšího života. Pro potřeby šetření je diferencováno pět úrovní vzdělávání, obdobě jako ve výzkumném projektu z roku 2011/2012.

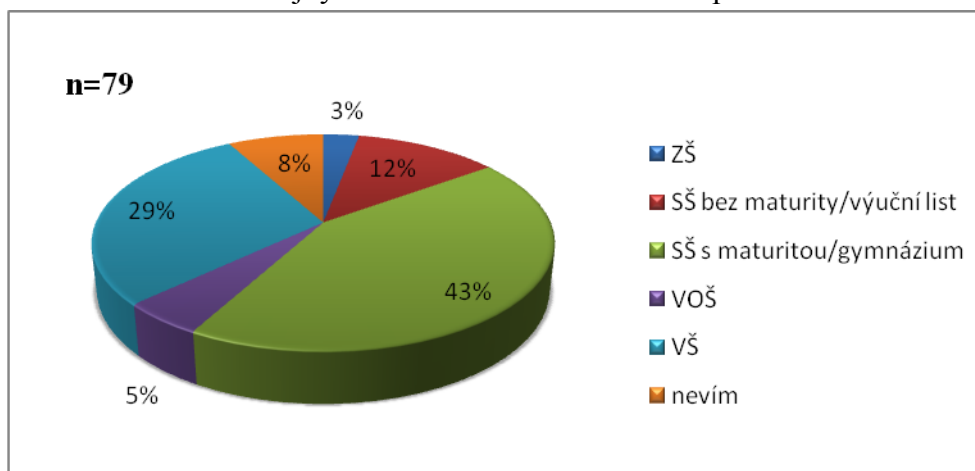
1. Základní vzdělání, respektive je ukončena povinná školní docházka;
2. Střední škola bez maturity, rodič absolvoval střední odborné učiliště, které neukončil maturitní zkouškou (výučním listem) nebo ukončil střední školu bez maturity;
3. Střední škola s maturitou/gymnázium, kdy rodič absolvoval střední školu, střední odbornou školu nebo gymnázium, které ukončil maturitní zkouškou;
4. Vyšší odborná škola (VOŠ), rodič dosáhl vyššího odborného vzdělání, které ukončil absolventskou zkouškou a získal titul „dis“;
5. Vysoká škola (VŠ), rodič dosáhl plného vysokoškolského vzdělání, kterou zakončil minimálně státní zkouškou na bakalářském stupni;
6. „Nevím“, dítě neví přesně jakého nejvyššího vzdělání dosáhl ani jeden z jeho rodičů.

Respondenti byli tázáni na nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů, tedy pouze tatínka nebo maminky. Výsledky přinesly, že nejvíce rodičů má úplné

středoškolské vzdělání, ukončené maturitní zkouškou (43%). Na druhém místě je největší četnost rodičů s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním (34%). Středoškolské vzdělání bez maturity má 12% rodičů a pouhá 3% rodičů mají ukončenou povinnou školní docházku. Někteří respondenti uvedli, že neví jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (8%). Celkem 6 dětí se ke vzdělání svých rodičů nevyjádřilo, ale v rámci výzkumu jsou součástí průměrné vzdělanostní úrovně rodičů (viz graf 23).

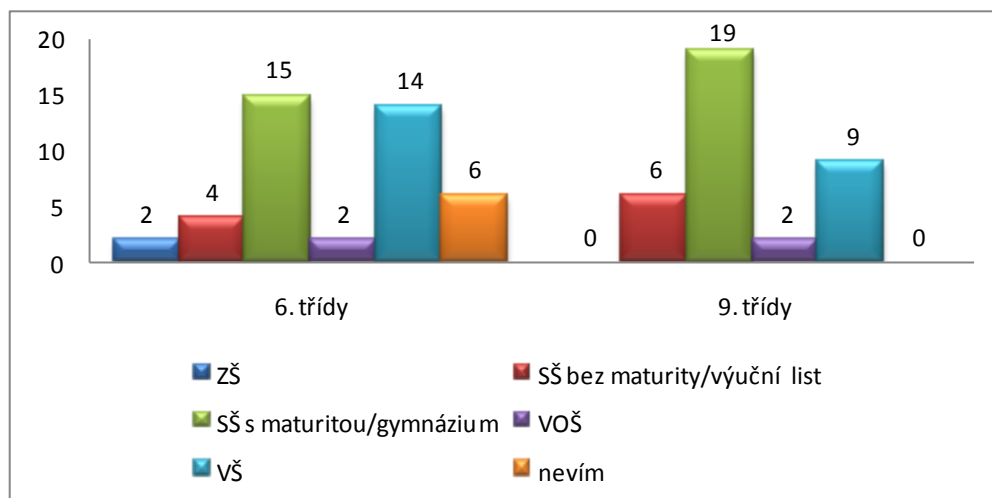
Nejvyššího dosaženého vzdělání, tedy vysokoškolského, dosáhli rodiče žáků šestých tříd. Přibližně ve stejném poměru je zastoupení rodičů s úplným středoškolským vzděláním s maturitou a středoškolským vzděláním bez maturity. Avšak je více rodičů žáků devátých tříd, kteří dosáhli středoškolského vzdělání ukončeného maturitní zkouškou a středoškolského vzdělání bez maturity. Pouze dva žáci šesté třídy se vyjádřili, že jejich rodič dosáhl základního vzdělání. Odpověď „nevím“ zvolilo 6 žáků 6. třídy a stejný počet žáků 9. tříd na otázku neodpověděli vůbec (graf 24).

Graf 23: Nejvyšší dosažená úroveň rodičů v procentech

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Graf 24: Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů v souvislosti s věkem
n=79

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

4.4 Analýza získaných dat

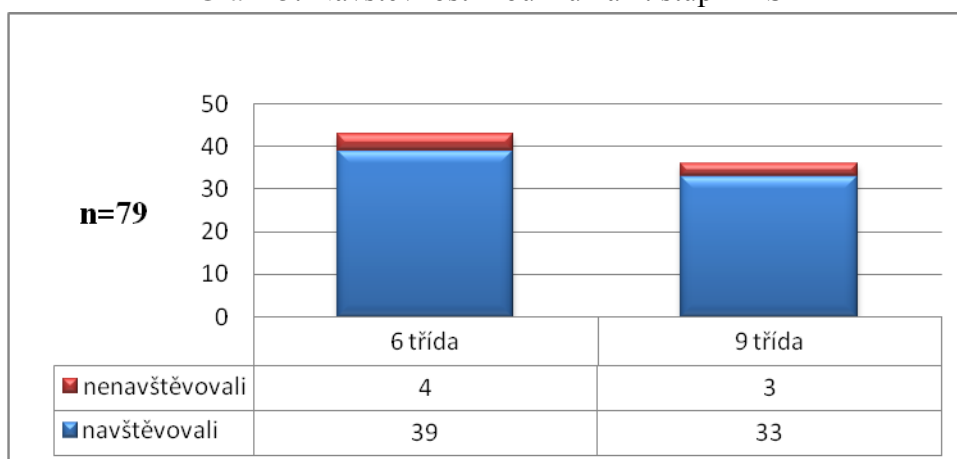
Získané informace z dotazníkového šetření jsou uvedeny ve formě sloupcových a výsečových grafů. Otázky z šetření se byly především orientované na organizované volnočasové aktivity, které žáci 6. a 9. tříd navštěvovali a navštěvují. Zpočátku respondenti odpovídali na následující otázky:

- 1) Navštěvoval/a jsi nějaké zájmové kroužky na 1. stupni ZŠ?
- 2) Navštěvoval/a jsi na 1. stupni ZŠ školní družinu?
- 3) Navštěvuje v současnosti nějaké zájmové kroužky?

První dvě otázky byly zaměřeny na zkušenosti ze zájmových útvarů, s kterými se respondenti již na 1. stupni ZŠ mohli setkat. Již na prvním stupni děti často hledají různé činnosti, které by je mohly bavit, a v kterých by mohly vyniknout. Z těchto důvodů je rodiče často přihlašují do různých kroužků. Děti jich často vystřídají několik, profilují se. U některých kroužků následně po přestupu na 2. stupeň ZŠ zůstávají. Dle výzkumu Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let, nejčastěji navštěvují hudebně dramatické a výtvarné rukodělné kroužky. Tento typ kroužků přináší mnoho pozitiv, především pro začínajícího školáka. Výtvarné rukodělné kroužky rozvíjí školákovu

jemnou motoriku a hudebně dramatické rozvíjí paměť, rytmus, řeč a celkový projev dítěte. Druhá otázka se týká návštěvnosti školní družiny, která patří mezi volnočasové organizované činnosti. Školní družina se obdobně jako v hudebně dramatických a výtvarných rukodělných kroužcích zaměřuje na stejné činnosti, ke kterým se přidávají tělovýchovné, přírodovědné a vlastivědné aktivity. Nově se uplatňuje jako kroužek výpočetní technika.

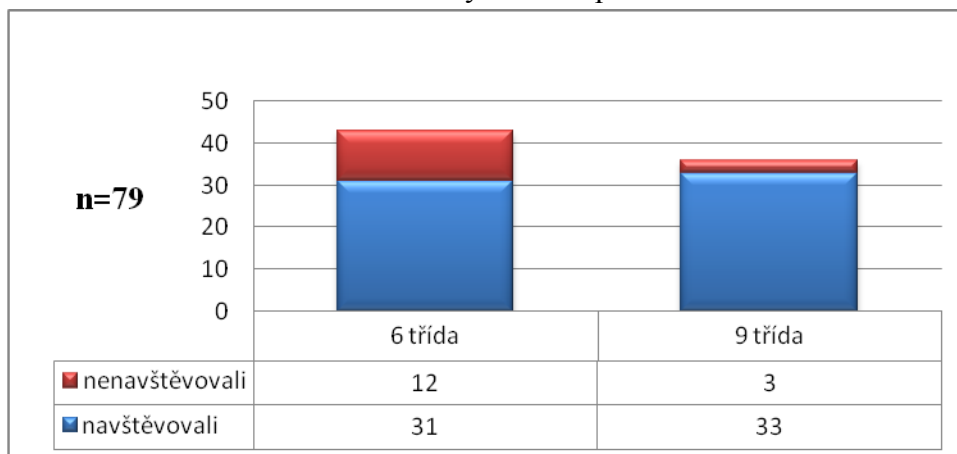
Graf 25: Návštěvnost kroužků na 1. stupni ZŠ

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Sloupce grafu 25 znázorňují, že 91% respondentů již na prvním stupni ZŠ navštěvovalo nějaký zájmový kroužek. Graf 26 značí, že stejný počet respondentů devátých tříd navštěvoval jak školní družinu, tak nějaký kroužek na prvním stupni ZŠ. U žáků šestých tříd je rozdíl mezi návštěvností školní družiny a zájmových kroužků na prvním stupni. Tento rozdíl činí 10%.

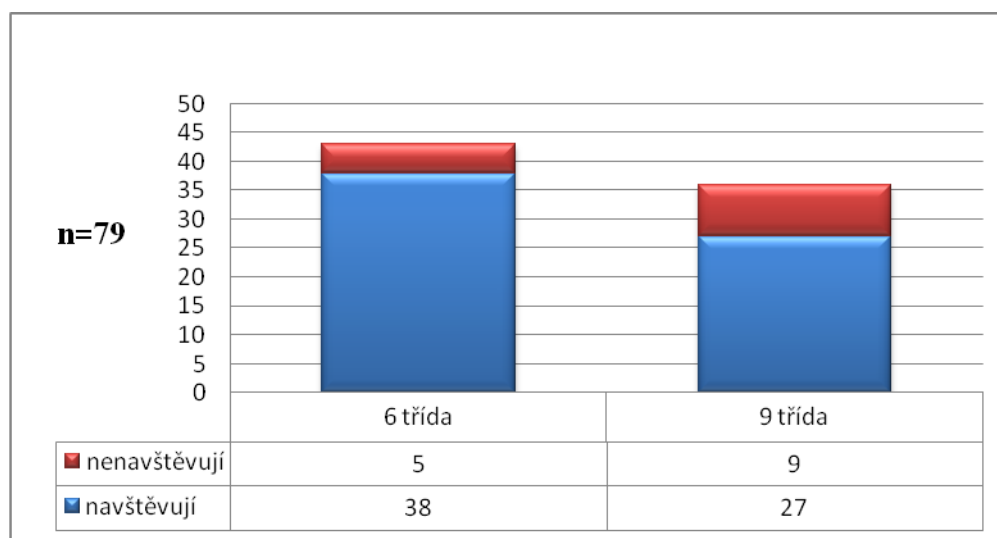
Graf 26: Návštěvnost školní družiny na 1. stupni ZŠ v souvislosti s věkem

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Otázka č.3 byla zaměřena na současný stav respondentů v zájmových útvarech. V době šetření 82% respondentů navštěvovalo nějaký kroužek (graf 27). Zájem o kroužky žáků 6. tříd, po přestupu na druhý stupeň klesl pouze o jednoho žáka, avšak u žáků 9. tříd klesl postupně zájem o 8% (tj. 6 žáků). V tomto šetření jsou žáci 6. tříd skupinou, která nejvíce navštěvuje kroužky. Jejich věková kategorie 10-12 let potvrzuje výsledky NIDM, že celkově žáci tohoto věku nejvíce navštěvují ve svém volném čase kroužky. Naopak starší děti spíše kroužky opouští, tomu odpovídá pokles zájmu respondentů 9. tříd o 8% a výsledky závěrečné zprávy NIDM.

Graf 27: Návštěvnost kroužků v souvislosti s věkem

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

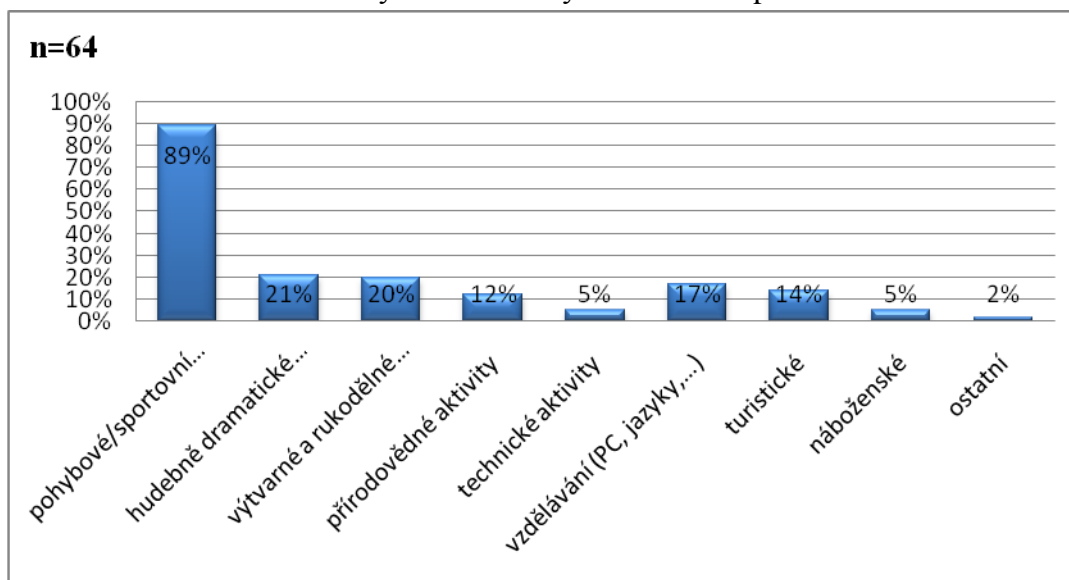
Stejně jako v projektu NIDM Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let respondenti odpovídali na otázky, zaměřené na oblibu a motivaci, která vede k jejich návštěvě k zájmových činností. Otázky směřovali zjišťovaly:

- 4) Jaké kroužky navštěvuješ?
- 5) V jaké organizaci nebo instituci navštěvuješ kroužky?
- 6) Jak často v týdnu navštěvuješ kroužky?
- 7) Jaký je důvod, proč navštěvuješ/nenavštěvuješ zájmové činnosti?
- 8) Jaký kroužek bys popř. rád/a navštěvoval/a, pokud současně nějaký nenavštěvuješ?

Nabídka odpovědí u těchto otázek nabízela více možností, které umožnily respondentovi uvést popř. více aktivit, které navštěvuje. Odpovědi potvrdily, že děti nejvíce navštěvují sportovní oddíly (89%), hudebně dramatické (21%) a výtvarné-

rukodělné kroužky (20%). Na čtvrtém místě se v návštěvnosti umístily vzdělávací aktivity (17%), potom turistické (14%) a přírodovědné aktivity (12%). Zájem o technické a náboženské aktivity byl 5% u každé uvedené možnosti (graf 28).

Graf 28: Druhy navštěvovaných kroužků v procentech

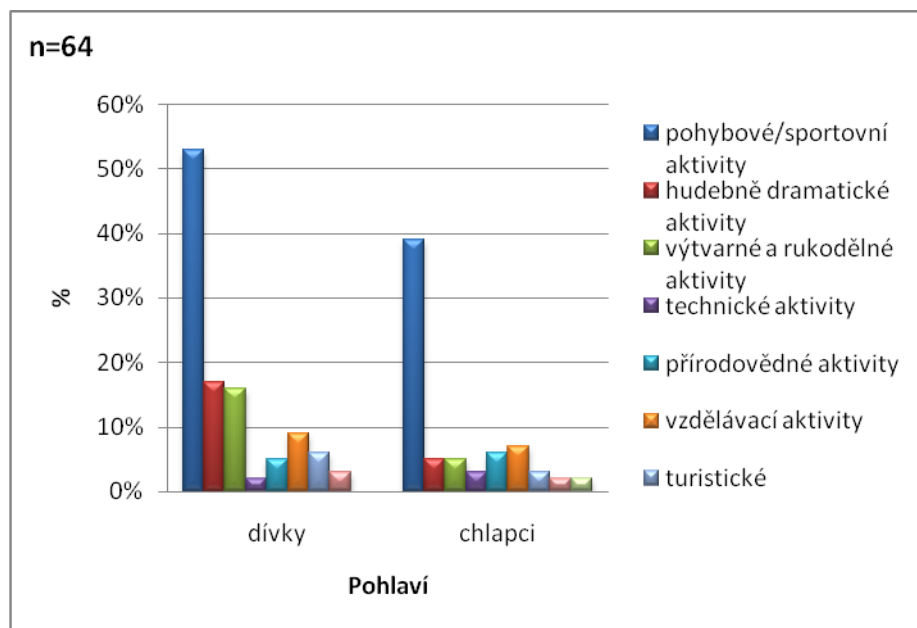

Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří uvedli, že do nějaké volnočasové aktivity docházejí, a uvedli její typ

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

V projektu z roku 2011/2012 je zaznamenán vyšší zájem o vzdělávací aktivity staršími žáky. V tomto šetření mají větší zájem o vzdělávací aktivity žáci 6. tříd a především dívky (graf 29). Jejich účast na pohybových aktivitách je o 14% větší, u hudebně dramatických o 12%, výtvarných činností o 11%, vzdělávacích o 2%, turistických o 3% větší než u chlapců. Zájem o technické aktivity je u chlapců o 1% větší než u dívek, stejně tak u přírodovědných aktivit. Chlapci ještě projeví zájem o aktivity, které splňovaly možnost „ostatní“ – tedy nebyly v uvedené nabídce kroužků či oddílů. Zaznamenány byly bojové aktivity, šerm.

Graf 29: Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s pohlavím (v procentech)

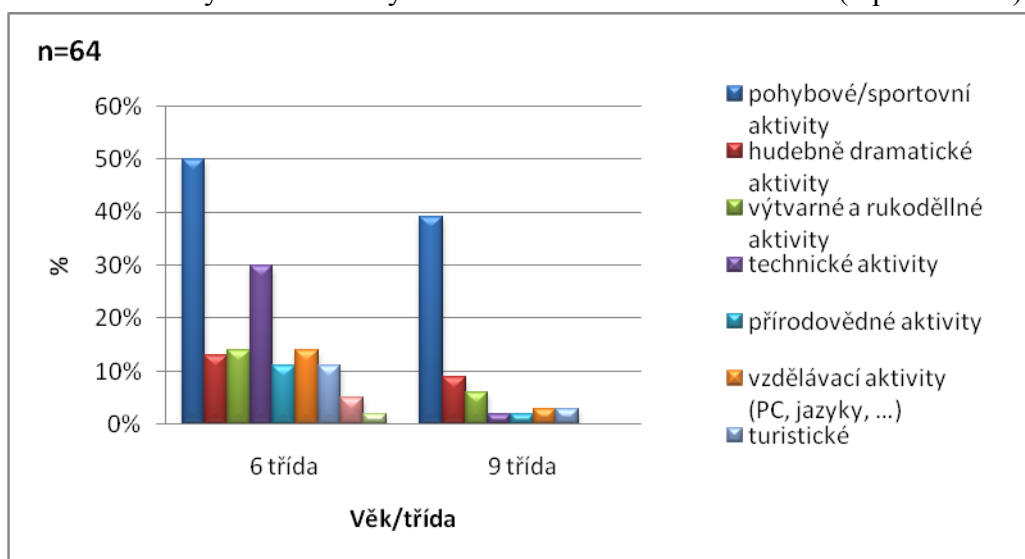

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Rozpor mezi tímto výzkumem a šetřením z roku 2011/2012 je pouze ve znatelně větším zájmu dívek o sportovní a turistické aktivity, než u chlapců. Graf 30 konkrétněji mapuje a potvrzuje výrazný zájem žáků 6 tříd o zájmové činnosti, především sportovní a technické. Graf 28 zaznamenává i zájem o náboženské aktivity v 5% a z grafu 30 plyne, že o tyto kroužky projevují zájem pouze žáci 6 tříd.

Respondenti, kteří uvedli, že navštěvují nějaké kroužky, byli dotazováni jaké organizace zájmových činností nejčastěji navštěvují, a jak často se jim věnují. Nejvíce zúčastněných odpovědělo, že navštěvují nestátní neziskové organizace. Z výrazného zájmů respondentů o pohybové a sportovní aktivity také plyne, že svou potřebu uspokojují v 68% ve sportovním oddílu. Druhou nejvíce navštěvovanou organizací volného času je ZUŠ (28%) a kroužky nabízené ZŠ (28%). Středisko volného času, typu Domu dětí a mládeže navštěvuje 19% dotázaných (graf 31).

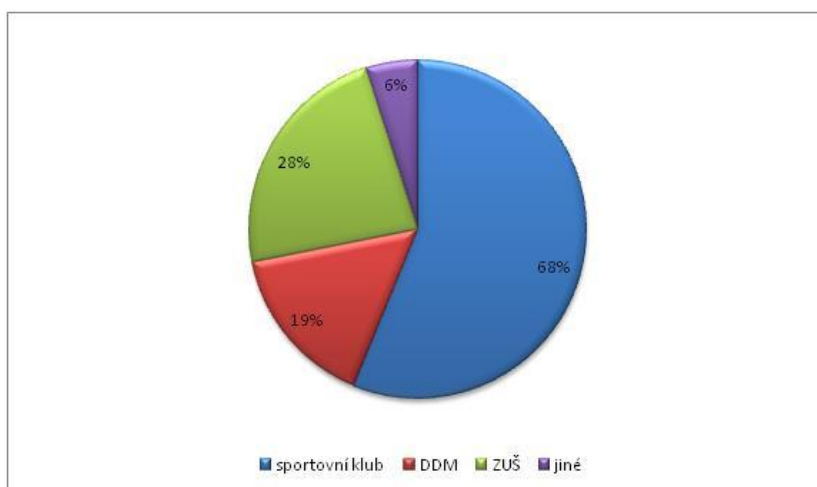
Graf 30: Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem (v procentech)

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Graf 31: Nejnavštěvovanější organizace zájmových činností (v procentech)

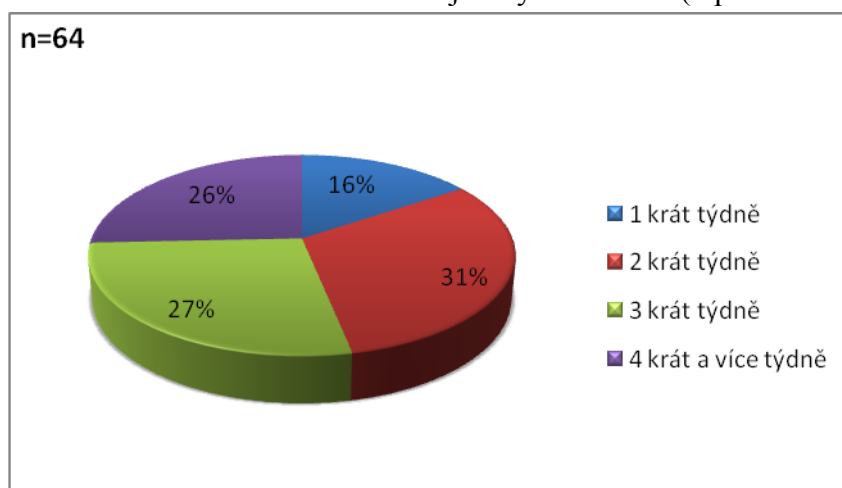
n=64

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

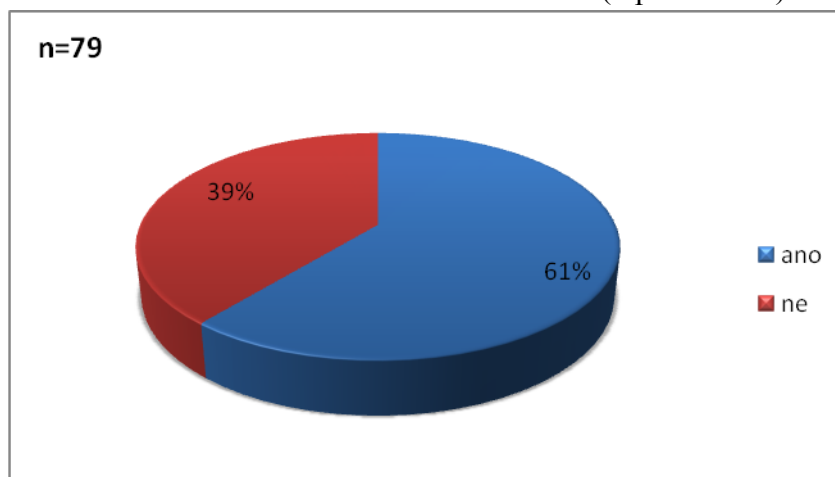
Respondenti dále uváděli frekventovanost jejich návštěv volnočasových aktivit v týdnu. Celkem 31% respondentů uvedlo, že navštěvují kroužky dvakrát týdně, třikrát týdně navštěvuje kroužky 27% a čtyřikrát i vícekrát v týdnu navštěvuje 26% respondentů. Až 61% respondentů uvedlo, že jim jejich zájmové činnosti zasahují do volného času o víkend. Přičemž zásah aktivit tohoto typu, do víkendového volného času, je často spojen s nejrůznějšími soustředěními, zápasy či tréninky.

Graf 32: Frekvence návštěvnosti zájmových činností (v procentech)

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

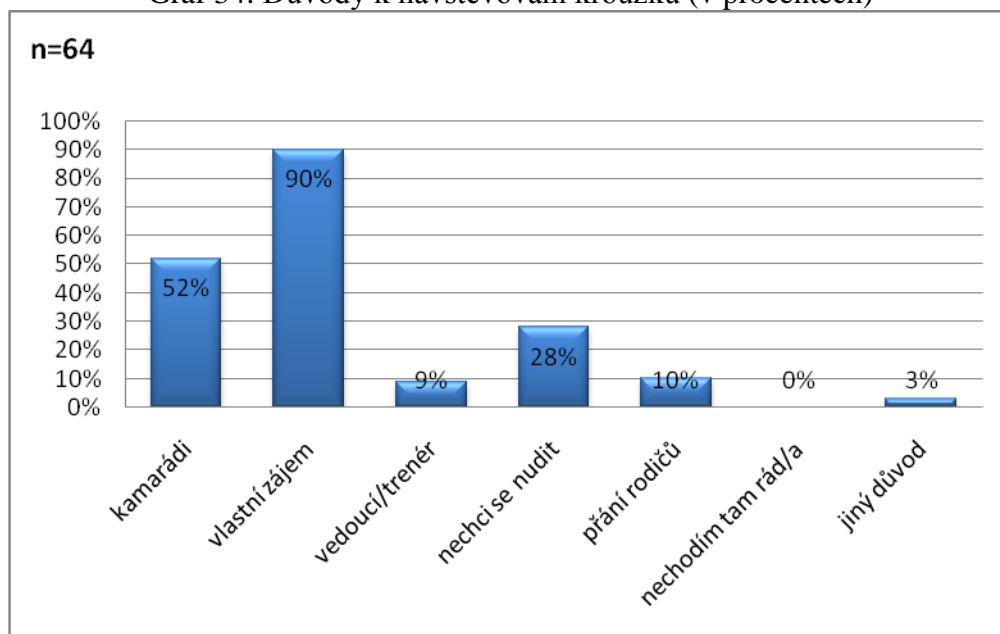
Graf 33: Návštěvnost kroužků o víkendu (v procentech)

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

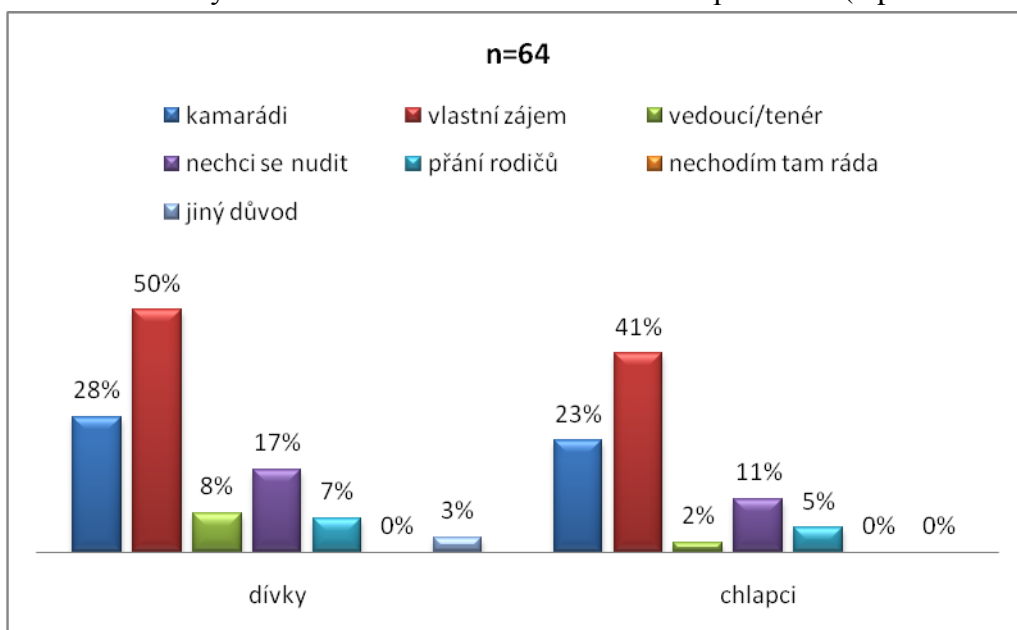
Respondenti byli tázáni na důvody, které je motivují k účasti v zájmových činnostech. Stejně jako ve výzkumu z roku 2011/2012, také zúčastnění respondenti z 90% uvedli, že hlavním důvodem návštěvnosti kroužků je jejich vlastní zájem. Dalším důvodem jsou kamarádi (52%), s kterými sdílí své zájmy, a pak následovalo přání „nenudit se“ (28%). V souvislosti s pohlavím jak dívky, tak chlapci uvedli mezi jejich priority v účasti vlastní zájem, kamarády a přání „nenudit se“. U dívek (8%) lze více než u chlapců (2%) pozorovat zájem účastnit zájmových činností na základě osobnosti vedoucího či trenéra, který činnost vede. Pouze z 10% bylo zmíněno přání rodičů, jako důvod, proč někteří respondenti kroužky navštěvují. Avšak těchto 10% bylo jedním z doplňujících důvodů návštěvnosti, tedy ne výhradně jedinou podmínkou.

Graf 34: Důvody k navštěvování kroužků (v procentech)

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Graf 35: Důvody navštěvování kroužků v souvislosti s pohlavím (v procentech)

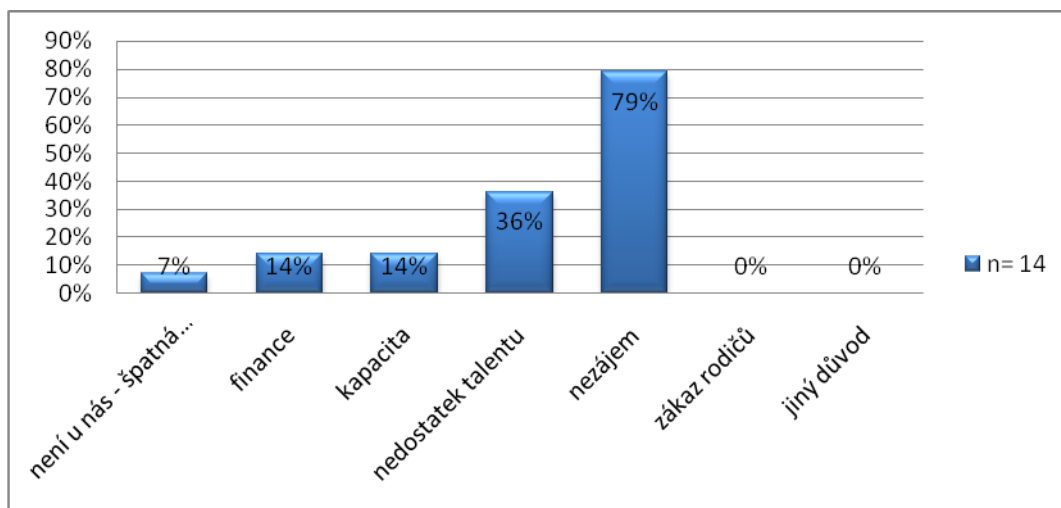

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Dotazníkové šetření se také zajímalo o respondenty, kteří se neúčastní organizovaných zájmových činností. Proto otázky k nim směřované byly vedoucí k zjištění, proč nenavštěvují žádné kroužky a jaké kroužky by popř. rádi navštěvovali, kdyby si museli vybrat. Graf 27 uvádí, že 14 respondentů nenavštěvuje žádné zájmové

útvary. Graf 36 znázorňuje důvody, které vstupují žákům do rozhodování, a proto nechtějí navštěvovat kroužky. Respondentům byla u této otázky nabídnuta možnost zakroužkování více důvodů. Hlavním důvodem jejich neúčasti je ze 79% nezájem, z 36% nedostatek talentu, z 14% finance a kapacita a ze 7% byla uváděna špatná dopravní dostupnost.

Graf 36 Důvody k neúčasti v zájmových činnostech (v procentech)

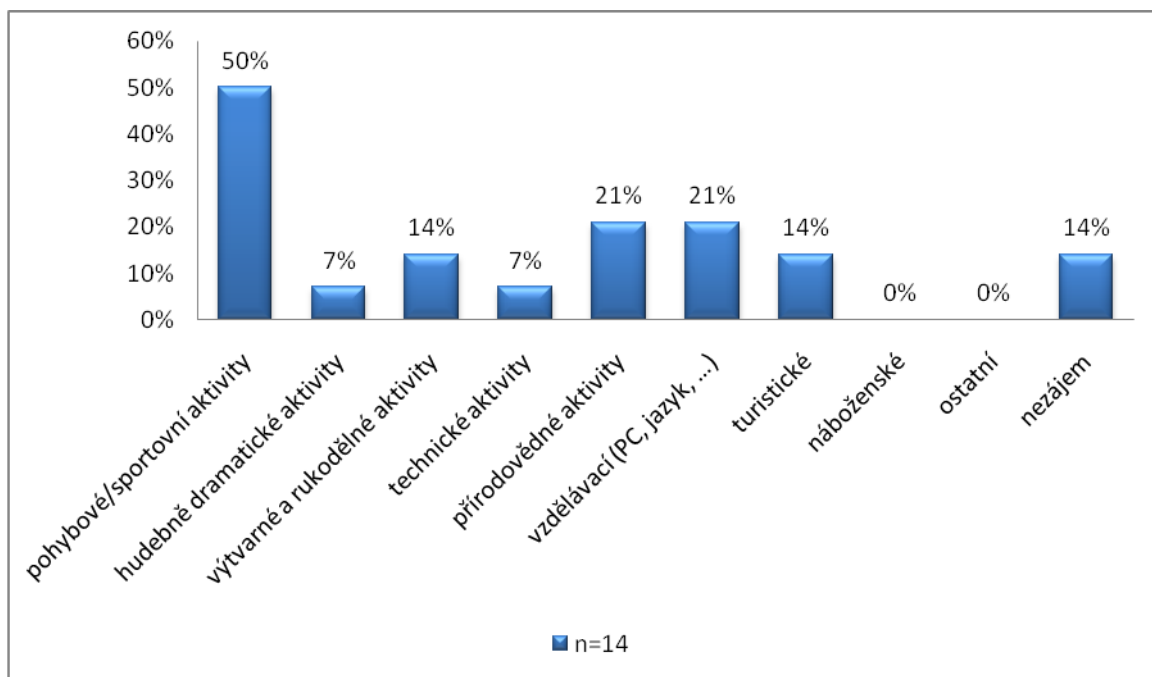

Sloupce znázorňují nejčastěji zmiňované důvody neúčasti v zájmových činnostech; respondentům byla u této otázky nabídnuta možnost zakroužkování více důvodů.

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

V případě, že by si respondenti, kteří nikam nechodí měli vybrat nějaký zájmový kroužek, vybrali by si sportovní aktivity (50%). Na druhém místě by nejvíce chtěli navštěvovat přírodovědné (21%) nebo vzdělávací aktivity (21%). Třetí místo by obsadili výtvarné/rukodělné aktivity (14%) a turistické aktivity (14%). I v případě zájmu o nějaký kroužek si 2 respondenti neumí představit, že by projevili nějaký zájem o jakoukoli aktivitu (14%). O hudebně dramatické a výtvarné rukodělné aktivity by měli zájem pouze 2 žáci (tj. 14%).

Graf 37: Zájem o kroužky těch, kteří se nepodílí na organizované volnočasové činnosti
(v procentech)

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Čas trávený s rodiči a s kamarády

Druhá část dotazníkového šetření byla položena otevřenými otázkami, týkajících se trávení volného času respondentů se svými rodiči a kamarády. Tato část šetření se stala poněkud problematickou, jelikož především žáci 9. tříd začali společně komunikovat a upřímně se zadavateli dotazníku svěřili, že si nedovedou konkrétně vybavit činnosti, které ve volném čase se svými rodiči dělají. Proto často někteří zmínili pouze jednu nebo dvě činnosti. Jako respondenti odpovídali na otázky:

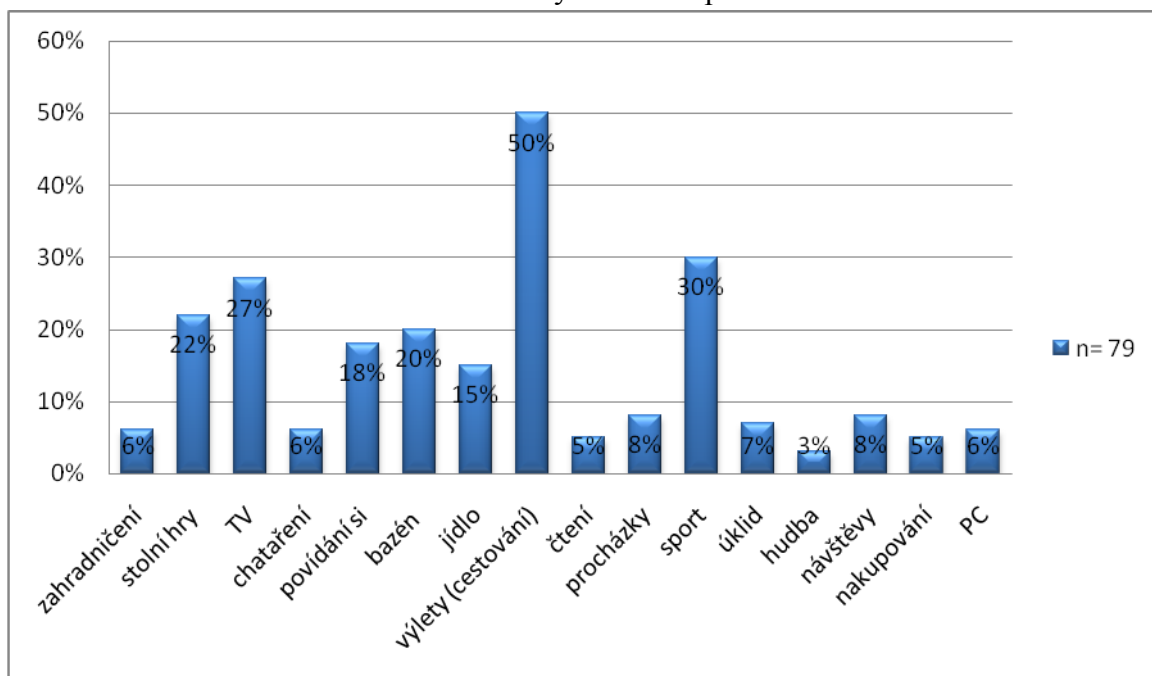
10) Napiš tři nejčastější činnosti, které ve volném čase děláš se svou rodinou

11) Napiš tři nejčastější činnosti, které ve volném čase děláš se svými kamarády/ kamarádkami

Graf 38 uvádí nejčastěji zmiňované činnosti, které respondenti s rodiči ve volném čase podnikají. Všichni respondenti vzali otázku velmi hluboce a spíše než běžné činnosti uváděli podle nich plnohodnotné aktivity, který se často účastní všichni členové rodiny. Nejvíce zmiňované bylo cestování (50%) a sport (30%). Respondenti uvedli další drobné činnosti, které jsou obdobného rázu a často se týkají celé rodiny –

zahradničení (6%), chataření (6%), procházky (8%). Třetí nejběžnější činností je dívání na TV (27%), pak stolní hry (22%), bazén (20%) a povídání si (18%).

Graf 38: Čas trávený s rodiči v procentech

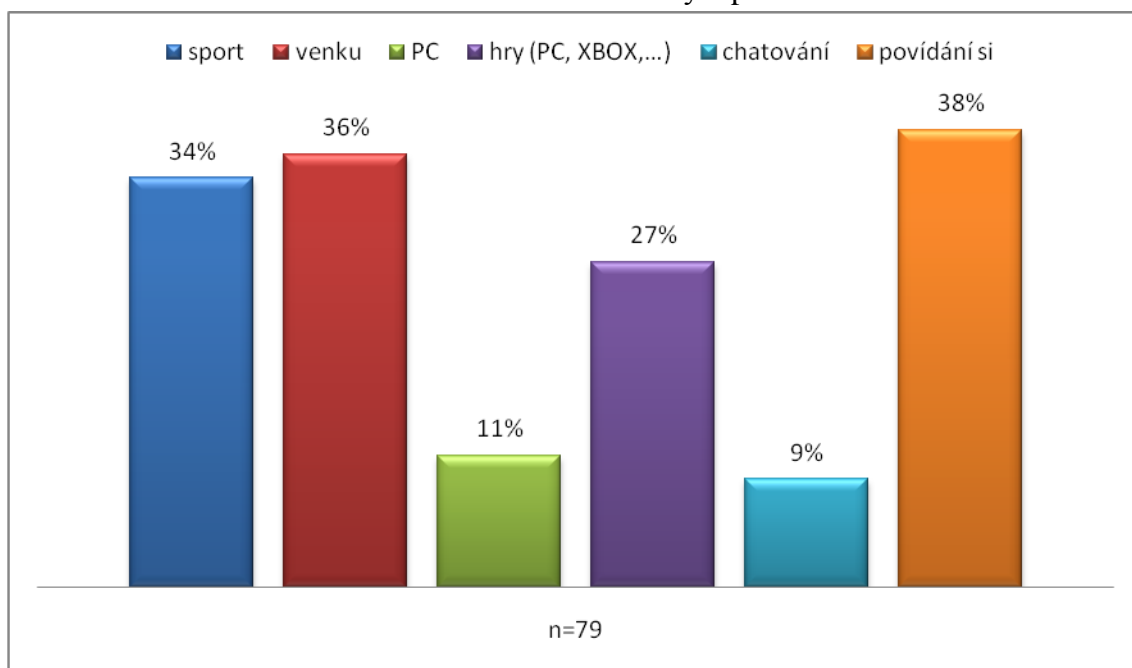
Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

Poslední otázka se zabývala trávením volného času dětí a jejich kamarádů. Zatímco v předchozí otázce byly děti rezervovanější a velmi těžko v myslí hledaly činnosti, které s rodiči dělají, v poslední otázce došlo k bouři odpovědí. Odpovědi byly velmi různorodé, proto jsou v grafu 39 uvedeny pouze odpovědi, na kterých se shodlo nejvíce respondentů. Na prvním místě bylo uvedeno povídání si (38%), na druhém chození ven (36%) a na třetím sport (34%). Především povídání si a chození ven patří mezi typické znaky dospívání, kdy komunikace mezi vrstevníky tvoří důležité pouto. Velmi příhodně tento znak popisuje Betty MacDonaldová. „*Dospívající mládež telefonuje. Souvisí to s tajemným poutem, které je k sobě váže a nutí, aby jedli všichni stejné pokrmy, aby chodili ven v tlupách, stáli v hloučcích a udržovali mezi sebou neustálé spojení.*“⁶¹ Děti často s kamarády hrají hry, prostřednictvím PC, XBOXU aj. (27%), surfují po internetu na PC (11%) a chatují (9%).

⁶¹Gillernová, I., Buriánek J. *Základy psychologie, sociologie*. Praha : Fortuna, 1997. s 29. ISBN 80-7168-458-9

Různorodých odpovědí bylo získáno především od žáků 9. tříd, kterým anonymita dotazníků dodala odvahy. Mezi odpověďmi bylo možné naleznout činnosti, které by byly spíše vhodné pro osoby zletilé, např. návštěvy hospody a popíjení piva. Dále zmínili sexuální činnosti, vandalismus a rasistické diskuze.

Graf 39: Čas trávení s vrstevníky v procentech

Zdroj: autor práce, 2013 (vlastní šetření)

4.5 Diskuze

Praktická část bakalářské práce se zabývá návštěvností organizovaných volnočasových aktivit žáků 6. a 9. tříd v městě Mělník. Výběr respondentů pro dotazníkové šetření byl zaměřen na žáky 2. stupně ZŠ, u nichž se již předpokládá stabilnější vyhraněnost v zájmových činnostech.

Samotná realizace výzkumného šetření v praktické části předcházela výzkumným otázkám, které měly potvrdit nebo vyvrátit zjištění, která tvoří sekundární analýzu navazující na teoretickou část. Zpočátku došlo k stanovení pěti výzkumných otázek, na které bylo průběžně v textu odpovězeno v souvislosti s výsledky výzkumu Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 (2011/2012).

Souhrnně z analýzy získaných dat v praktické části vyšla hlavní zjištění, která odpovídají na výzkumné otázky a potvrzují hypotézy.

- Jaké jsou hlavní důvody, které děti vedou k účasti v zájmové činnosti?
- Jaké důvody vedou děti k neúčasti ve volnočasových aktivitách?
- Jakým způsobem nejčastěji děti tráví svůj volný čas se svými rodiči?

Hypotéza č.1: Do organizovaných volnočasových aktivit se zapojuje více dětí než do neorganizovaných

Hypotéza č.2: Děti inklinují k tomu, aby více času trávily s vrstevníky než s rodiči

Pravidelnou účast v organizovaných volnočasových aktivitách potvrdilo 82% respondentů. Až 91% respondentů potvrdilo svou zkušenost s alespoň jednou zájmovou organizovanou činností na 1. stupni ZŠ. Stejný počet respondentů ve stejné době navštěvoval školní družinu, v které byl zapsán k pravidelné docházce.

Nejsilnější skupinu, která navštěvuje zájmové činnosti jsou žáci 6. tříd (48%), zatímco žáci 9. tříd ztrácí o obdobné činnosti zájem. K stejnému zjištění dospělo výzkumné šetření z roku 2011/2012, kdy nejsilnější skupinu, která navštěvuje kroužky tvoří děti ve věku 10-12 let, tj. v navazujícím šetření žáci 6. tříd. Mezi nejoblíbenější a nejnavštěvovanější kroužky patří sportovní aktivity (89%), hudebně dramatické (21%) a výtvarné rukodělné aktivity (20%). Respondenti jsou nejčastěji motivováni k zájmovému vzdělávání zejména dobrým pocitem, který plyne z vlastní iniciativy při

výběru (90%), kamarádství (52%) a přání nenudit se (28%). Stejné závěry vyšly z výzkumného šetření z roku 2011/2012.

Nejčastěji zmiňované důvody respondentů, kteří nenavštěvují žádnou zájmovou činnost, k neúčasti v kroužcích byl nezájem (79%) a nedostatek talentu (36%). Obdobně i ve výzkumu z roku 2011/2012 respondenti uvedli, že hlavním důvodem jejich neúčasti je nezájem o kroužky (47%), avšak nedostatek talentu, jako důvod jich uvedlo nejméně (2%). Zde lze spatřit první rozpor, protože ve výzkumu 2011/2012 byl na druhém místě uveden důvod špatné dopravní dostupnosti (21%), zatímco v současném šetření je dopravní dostupnost nejméně zmiňována (7%).

Poslední otázky (č. 6, 7) byly všeobecně zaměřeny na neorganizovaný volný čas, který respondenti tráví se svými rodiči nebo vrstevníky. Děti nejčastěji se svými rodiči tráví čas cestováním (50%), sportovní činností (30%) a sledováním TV (27%). Bohužel odpovědi k této otázce nepřinesly možná srovnání s výzkumem z roku 2011/2012, v kterém respondenti uváděli, jak tráví volný čas se svými rodiči při běžných činnostech. Ti nejčastěji odpovídali, že se svými rodiči tráví čas stolováním u společného jídla, povídáním si a při učení. Ale i tyto běžné činnosti se promítly v odpovědích žáků 6. a 9. tříd, avšak do popředí stavěli prestižnější činnosti. Z běžných činností nejčastěji byl uváděn čas trávený u jídla s rodiči (15%) a povídání si (38%). Na druhé straně děti se svými vrstevníky tráví nejvíce času povídáním si (38%) nebo jsou venku (36%) a přitom mohou i sportovat (34%).

V souvislosti s hypotézami, tak ty byly potvrzeny. Hypotéza č.1, že do organizovaných volnočasových aktivit se zapojuje více dětí, než těch kteří tráví svůj volný čas neorganizovaně, byla potvrzena. Přesněji 81% (tj. 65) respondentů se účastní zájmových aktivit oproti 19% (tj. 14) respondentům. Hypotéza č.2, že děti inklinují k tomu, aby více času trávili s vrstevníky než s rodiči, byla potvrzena také. Děti s nabývajícím věkem se snaží dosáhnout co největší samostatnosti a odpoutání se od rodičů. Důvody mohou být rozličné, způsobené především proměnou současné rodiny, jejích znaků. Mezi tyto znaky patří nárůst počtu rodin, kde oba partneři chodí do práce. Tento stav je také doplněn jevem, na který odkazují ve svých výpovědích děti. Zvyšuje se tlak společnosti na pracovní dobu rodičů. Tyto dva jevy odráží skutečnost, že rodiče jsou nuceni částečně upustit od výchovných povinností a času stráveného

s rodinou. Děti se stávají více soběstační a inklinují čím dál tím dříve k názoru, že chtějí trávit volný čas s vrstevníky.

Výzkumné šetření bakalářské práce dalo odpověď na všechny uvedené výzkumné otázky. Byla vložena sonda do volnočasových aktivit dnešní generace dětí, zástupců středního a staršího školního věku. V průběhu analýzy získaných dat byla realizována konfrontace se získanými daty, z již uskutečněného výzkumného šetření, a potvrdila platnost odpovědí původních respondentů na výzkumné otázky, aplikovaných na respondenty v městě Mělník.

ZÁVĚR

Cíle teoretické části vycházely z odborné literatury a tedy byly splněny. Cíle praktické části přinesly poznatky, které vycházely z výzkumných otázek. Potvrdily, že účast dětí na zájmovém vzdělávání je vysoká a stále populární. Přináší možnost realizovat své vlastní já v kroužcích, o které se děti nejvíce zajímají a přináší jim uspokojení v možnosti být se svými přáteli a naučit se nové věci. Toto tvrzení potvrdilo i výzkumné šetření praktické části. Lze tvrdit, že cíle práce byly splněny.

Hlavním cílem praktické části práce bylo zjistit důvody, které děti vedou k účasti nebo neúčasti v zájmovém vzdělávání, a jak tráví svůj volný čas se svými rodiči. Nejčastěji zmiňované důvody, vedoucí k účasti v kroužcích patřila vlastní iniciativa zájmu dítěte, snaha být se svými kamarády a zjistit nové informace. Neúčast v kroužcích je především spojena s nezájmem o tyto činnosti. Byly také potvrzeny obě hypotézy tedy, že do organizovaných volnočasových aktivit se zapojuje více dětí než do neorganizovaných, a že děti více inklinují a upřednostňují čas trávený s vrstevníky, než s rodiči. Na všechny empiricky podložené výsledky výzkumu se nelze zcela odvolávat a jejich závěry generalizovat. Mohou však být použity k dalším zpracováním tohoto tématu.

Přínos práce spočívá ve svém informativním charakteru určeným nejen pro pedagogickou veřejnost, ale i rodiče. Výchova k volnému času je jednou z důležitých součástí, která zasahuje do výchovy a péče o dítě. Aktivní zapojení dětí do volnočasových aktivit pozitivně působí na jeho všestranný rozvoj a proto by měl být fenomén volného času neustále zkoumán, podporován a rozvíjen.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- Farková, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 2. vyd. Praha : UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8
- Giddens, A. *Sociologie*. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4
- Gillernová, I., Buriánek J. *Základy psychologie, sociologie*. Praha : Fortuna, 1997 ISBN 80-7168-458-9
- Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*, 2. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7
- Hájek, B., Pávková, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1 vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5
- Hájek, B., Hofbauer, B. Pávková J. *Školní družina*. 1 vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-751-5
- Havlík, R., Kořa, J. *Sociologie výchovy a školy*. 3 vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0
- Helus, Z. *Dítě v osobnostní pojetí : obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2 vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5
- Helus, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1 vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168
- Hofbauer, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1 vyd. Praha : Portál, 2004. s. 13. ISBN 80-7178-927-5
- Kassin, S. *Psychologie*. 1 vyd. Brno : Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1716-3
- Klugerová, J. a kol. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 5 vyd. Praha : UJAK, 2013. ISBN 978-80-7452-037-2
- Machová, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-7184-867-7
- Maříková, H., Petrusek, M., Vodáková, A. a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3
- Průcha, J., Walterová, E., Mareš J.: *Pedagogický slovník*. 4 vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-647-6

Riesman, D. *Osamělý dav*. 2 vyd. Praha : Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-062-5

Vágnerová, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. 1 vyd. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I : dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

Seznam použitých internetových zdrojů

Kaplánek, M. *Pedagogika volného času I*. [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: www.tf.jcu.cz/getfile/489ea46e6a418cd7

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/modules/download/images/extensions/32/pdf.png>

NIDM. *Hodnotová orientace dětí ve věku 6-15 let*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf> nebo

NIDM. *Děti v ringu dnešního světa*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/.../01.../deti-v-ringu-dnesniho-sveta.pdf

NIDM. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit – závěrečná zpráva z výzkumu*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1236593581.pdf>

NIDM. *Já chci do oddílu aneb jak si děti a rodiče vybírají kroužky a oddíly*. [online]. [cit. 2013-12-05]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/ja-chci-do-oddilu.pdf>

www.melnik.cz

www.wikipedie.cz

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf 1 V čem ovlivňují kamarádi

Graf 2 Segmentace rodičů

Graf 3 Souhlas rodičů s výroky o trávení volního času u dětí

Graf 4 Kritéria rodičů při výběru volnočasových aktivit pro dítě

Graf 5 Přehled rodičů o nabídce organizovaných volnočasových aktivit pro děti v místě bydliště

Graf 6 Náзор rodičů na nabídku volnočasových aktivit pro děti v místě bydliště

Graf 7 Důvody, proč děti nenavštěvují kroužky

Graf 8 Důvody, pro děti nenavštěvují kroužky v souvislosti s věkem

Graf 9 Důvody navštěvování kroužků

Graf 10 Důvody navštěvování kroužků v souvislosti s věkem

Graf 11 Druhy navštěvovaných kroužků

Graf 12 Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem

Graf 13 Trávení času s rodiči, děti 6-9 let, běžné činnosti

Graf 14 Trávení času s rodiči, děti 10-15 let, běžné činnosti

Graf 15 Trávení volného času ve všední den, děti 6-9 let

Graf 16 Trávení volného času ve všední den, děti 10-12 let

Graf 17 Trávení volného času ve všední den, děti 13-15 let

Graf 18 Trávení volného času o víkendu, děti 6-9 let

Graf 19 Trávení volného času o víkendu, děti 10-12 let

Graf 20 Trávení volného času o víkendu, děti 13-15 let

Graf 21 Procentuální zastoupení sourozenců v rodině

Graf 22 Uvedený počet sourozenců podle věku respondentů

Graf 23 Nejvyšší dosažená vzdělanostní úroveň rodičů v procentech

Graf 24 Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů v souvislosti s věkem dětí

- Graf 25 Návštěvnost kroužků na 1. stupni ZŠ
- Graf 26 Návštěvnost školní družiny na 1. stupni ZŠ v souvislosti s věkem
- Graf 27 Návštěvnost kroužků v souvislosti s věkem
- Graf 28 Druhy navštěvovaných kroužků v procentech
- Graf 29 Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s pohlavím (v procentech)
- Graf 30 Druhy navštěvovaných kroužků v souvislosti s věkem (v procentech)
- Graf 31 Nejnavštěvovanější organizace zájmových činností (v procentech)
- Graf 32 Frekvence návštěvnosti zájmových činností (v procentech)
- Graf 33 Návštěvnost kroužků o víkendu (v procentech)
- Graf 34 Důvody k navštěvování kroužků (v procentech)
- Graf 35 Důvody navštěvování kroužků v souvislosti s pohlavím (v procentech)
- Graf 36 Důvody k neúčasti v zájmových činnostech (v procentech)
- Graf 37 Zájem o kroužky těch, kteří se nepodílí na organizované volnočasové činnosti (v procentech)
- Graf 38 Čas trávený s rodiči v procentech
- Graf 39 Čas trávený s vrstevníky v procentech

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Složení souboru respondentů podle věku a pohlaví

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Vývojové etapy v životě jedince dle Havlíka a Koří	I
Příloha B: DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI.....	II
Příloha C: Adresář sportovních organizací pro volný čas v městě Mělník	IV
Příloha D: Adresář nespportovních organizací pro volný čas a kulturních zařízení v městě Mělník.....	VI

Příloha A: Vývojové etapy v životě jedince dle Havlíka a Koří

Věk	Problém	Etapa	Sociální charakteristika etapy	Profesní dráha	Rodinný vývoj
0-2	„Já“ – problém pro ostatní	rané dětství	odlišování sebe a okolí, neverbální komunikace, počátky výběrového chování, cit. vazeb		
2-5		předškolní věk	počátky verbálního dorozumívání, identifikace sociálních vztahů, osvojování návyků, adaptace na kolektiv vrstevníků, odhalování vztahů autority	hra	internalizace rodinných rolí; zkušenost neúplné, příp. binukleární rodiny
6-12	„Já“ – problém pro sebe	školní věk	formování vrstevnických vztahů a pravidel skupinového chování, rostoucí úloha kognitivního učení a vzdělávání, tvorba zájmů a postojů, vznik vztahů zodpovědnosti	učení, fantazijní volba povolání	ideální volba partnera, počátek přípravy na manželství a rodičovství
12-15		puberta	formování vztahů mezi pohlavími, počátek emancipace od rodiny, vyhocení konfliktu zájmů, vznik problému sociální identity	pokusná volba povolání, oddálení rozhodnutí	seznamování
16-20	ostatní – problém pro „Já“	dospívání	nabývání zákonných práv a povinností, selekce a koordinace zájmů, počátek nezávislosti, „krize adolescence“	reálná volba povolání	sblížení, láska, intimní vztahy, sexuální poměr
21-25		raná dospělost	osvojování si rolí dospělého, počátek ekonomické a sociální samostatnosti, formování životních plánů	první zaměstnání (vojenská služba)	přízpusobování partnerovi, plánování, založení rodiny
26-40		střední dospělost	sladování sociálních rolí a konflikty rolí, materiální konsolidace, společenská angažovanost, redukce životních plánů, stabilizace sítě sociálních kontaktů (přátelé, známí), orientace na prožitky	druhá volba povolání, fluktuační, specializace, kariéra, další vzdělávání	rodina s dítětem předškolním, školním, dospívajícím
41-55		pozdní dospělost	tzv. krize středního věku, následující sociální konsolidace, nové formování životní perspektivy odvíjené od „zbytku života“	stabilizace, postup, profesní potíže	rodina s mladým dospělým, vznik role prarodiče
55-65	„Já“ se stává problém pro ostatní	(před)důchodový věk	vrchol sociálního postavení a autority, změny zájmů, proměny fyzických funkcí, stabilizace životních stereotypů, zhodnocování dosavadního života (užívání)	práce před důchodem, přechod do důchodu, práce v důchodu, profesní rizika	období „prázdného hnízda“, formování nové příbuzenské sítě (po sňatku dětí)
66-74		stáří	změny sociálních a psychických funkcí, oslabování životní aktivity, počátek nové závislosti	„profesní prázdnota“	rodina (domácnost) důchodů
75-89		stařecký věk	oslabená pohyblivost, závislost a růst nesoběstačnosti		vdovství
90-		dlouhověkost			osamělost

Havlík, R., Kořá, J. *Sociologie výchovy a školy*. 3 vyd. Praha : Portál, 2011. s 46.

ISBN 978-80-262-0042-0

- a) sportovní klub
- b) Dům dětí a mládeže
- c) Základní umělecká škola
- d) Základní škola
- e) jiné: _____

5) Jak často navštěvuješ kroužky?

- a) 1x týdně
- b) 2x týdně
- c) 3x týdně
- d) 4x a více krát za týden

*** 6) Důvodem proč navštěvuješ kroužky je/jsou**

- a) kamarádi
- b) vlastní zájem
- c) vedoucí/trenér
- d) nechci se nudit
- e) přání rodičů
- f) nechodím tam rád/a
- g) jiný důvod: _____

*** 7) Důvody proč nenavštěvuješ kroužky**

- a) není u nás – špatné dopravní spojení
- b) finance
- c) kapacita
- d) nedostatek talentu
- e) nezájem
- f) zákaz rodičů
- g) jiný důvod: _____

*** 8) Jaký kroužek bys popřípadě rád/a navštěvoval/a?**

- a) pohybové/ sportovní aktivity
- b) hudebně dramatické aktivity
- c) výtvarné a rukodělné aktivity
- d) technické aktivity
- e) přírodovědné aktivity
- f) vzdělávací (např. jazyky, PC, apod.)
- g) turistické
- h) náboženské
- ch) ostatní: _____

9) Pokud navštěvuješ nějaký kroužek, stává se, že se mu věnuješ i o víkendu? (např. fotbalové zápasy, nebo různá soustředění)

- a) ano
- b) ne

10) Napiš tři nejčastější činnosti, které trávíš ve svém volném čase se svými rodiči.

1.
2.
3.

11) Napiš tři nejčastější činnosti, které trávíš ve svém volném čase se svými kamarády/kamarádkami.

1.
2.
3.

Příloha C: Adresář sportovních organizací pro volný čas v městě Mělník

Agility Mělník o.s. (výcvik psů)

<http://www.agilitymelnik.wz.cz>

BIKE klub NNK (závody horských kol)

<http://www.derfl-kola.com/i>

Cykloturistický klub MIKE

<http://mike.fspnet.cz/>

Český svaz chovatelů koní

Dům dětí a mládeže

<http://www.ddm-melnik.cz/>

FC Mělník – junior (fotbalový klub)

<http://www.fc-melnik.cz/>

FK Pšovka Mělník (fotbalový klub)

<http://www.hc-juniormelnik.cz>

Jezdecký klub Mělník

<http://www.jkmelnik.cz/>

JJKD sebeobrana Mělník

<http://www.jjkd.wz.cz/>

Klub přátel běhu Kokořínským údolím (silniční běžecké závody)

Klub veslařů mělnických 1881

<http://www.kvm1881.cz/>

Millennium Dance Team (taneční klub)

<http://www.mdance.cz/>

Modelklub Mělník

<http://www.modelklub-melnik.wz.cz/>

Okresní fotbalový svaz

Okresní tělovýchovné sdružení Mělník

Radioklub Mělník

Romské sdružení kultury a sportu

SK Olympik Mělník (futsal)

TART CZ 2001 Mělník (závody v poslušnosti psů)

Tělocvičná jednota Sokol Mělník Pšovka

Tělovýchovná jednota EMĚ Mělník

Tělocvičná jednota Sokol na Mělníce

Tělovýchovná jednota KRASO (krasobruslení)

TJ Liaz Vehlovice (fotbalový klub)

Tenisový oddíl SK Mělník

Tělovýchovná jednota Judo Mělník

**Příloha D: Adresář nesportovních organizací pro volný čas a kulturních zařízení
v městě Mělník**

Dům dětí a mládeže

<http://www.ddm-melnik.cz/>

ZUŠ Mělník

<http://www.zusmelnik.estranky.cz/>

ZUŠ Mšeno

<http://www.zusmseno.cz/>

Adresář kulturních zařízení

Mělnické kulturní centrum, o.p.s.

<http://www.mekuc.cz/>

Regionální muzeum

<http://www.muzeum-melnik.cz/>

Mělnický osvětový a okrašlovací spolek, občanské sdružení

<http://www.moosmelnik.cz/>

Nové divadlo Mělník

<http://novedivadlomelnik.com/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Simona Pospíšilová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Volný čas a děti ve věku 6-15 let

Rok: 2014

Počet stran textu: 63

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Dubský, CSc.